БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫН ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1959 ЯНВАРЬ 8 ЧЕТВЕРГ № 6 (4234)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Караганда обласка Ленин орденин тывысканы (1 арын).
Ада-чурттуң улуг ажыдыышкыннарының кайгамчык үргүлчүлээшкиннери (1 арын).
СЭКП-ниң XXI съездизинге уткуштур (1 арын).
К. Салыы. — Тулуг ажылын район Совединиң сессиязынга чугаалашкан (2 арын).
И. Кызыл-оол. — Чита областың колхозтарынга болгаш совхозтарынга экскурсиялар (2 арын).
С. Натпит-оол. — Ийи күс (2 арын).
Районнар солуннарындан (3 арын).
И. Баранов. — 1959 чылда чоннуң чиз бүрүткелин чорударының чуруму (3 арын).
С. Ангырбан. — Көрүкчүлер конференциязы (3 арын).
Чер болгандан (3 арын).
Совет Эвилелиниң улуг чедиишкини делегейни кайгадып турар: «Өртемчей делгеминде социализмниң тиилелгелиг гимнизи» (4 арын).
«Россияның тургусканы планета» (4 арын).
Д. Бочаров. — Делегей байдалының допчулалы (4 арын).
Эрткен неделяде болган чүүлдер (4 арын).
Редакцияга чагаалар (4 арын).

Колхозтарда эмнелге салбырлары

Ажылчы чоннуң кадыын камгалаар, медицина эртемин болгаш практиканы улам калбартыр талазы-биле Коммунистиг партия болгаш Совет чазак чугула хемчеглерни ап келген. Совет кижи дугайында улуг сагыш салыышкын СЭКП-ниң XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистеринде улам-на чаазы-биле илереп турар.

Бистиң чуртувуста социал-культура хемчеглериниң талазы-биле кадык камгалалының айтырыы чугула болгаш кол черни ээлеп турар. Ол дугайында чарыгдалга ССРЭ-ниң күрүне бюджединиң үштүң бир кезиин бердинип турда, а сайзырангай капиталистиг чурттарда безин ол бюджеттиң 1—2 хуузундан ашпайн турар.

Бистиң областың кожээ черлеринге 1957 чылда кадык камгалалының эде тургузуушкуну болган. Ол болза район төптеринде болгаш колхозтарда эмнелге салбырлары кадрлар-биле болгаш дериглелер-биле хандыртынганын херечилеп турар. Районнарда кадык камгалал килдистерин дүжүрген болгаш санитар-эпидемия станцияларын район эмнелгелеринде каткан. Кожээде кадык камгалалының удуртулгазы эң-не оперативтиг болгаш чоннун негелдезин хандырарынга эптиг болган. Район эмнелгелери ам чүгле эмнээр эвес, колхозтарда болгаш совхозтарда эмнелге салбырларының ажылын боттуг удуртур, массаның ортузунга организакчы болгаш медицина талазы-биле тайылбыр чорударының төвү болган.

Үлегерлиг ажылдап турар эмнелге салбырлары обласда дыка хөй. Маңаа «Большевик» колхозта эмнелге салбырын чижекке көргүзүп болур. Ийи чылдар мурнунда Барыын-Хемчик районнуң медицина талазы-биле эң-не кошкак ажылдыг чери турган. Ак-Довурактың эмнелге салбырынга ажылдап турган Монгуш Чамьянович Октя ынаа 1957 чылда эргелекчилеп кирген.

Эрги-Барлык кожээ Советтиң болгаш колхоз баштаар чериниң боттуг удурткаыы-биле аныяк эмчи кыска үениң иштинде биче эвес ажылдарны кылган. Эмнелге салбыры эмнээр, херээженнер божудар, аарыг кижилер канзар өрээлдерлиг бажыңны көжүрүп туттурган. Девискээри шевергин, кудуктуг, арыглаар черлиг, оттулар ыяжы белен. Ынаа чүгле «Большевиктиң» эвес, чоогунда колхозтардан база кээп эмнедип турар. М. Ч. Октя чүгле 1958 чылда безин 1300 ажыг кижиге эмчи дузаламчызын көргүскен, 60 ажыг херээженнерни божуткан, олардан 35 кижи эмнелге черинге кээп божаан.

Чоннуң мурнунга ак-сеткилдиг бараан болукчу болгаш хөй-ниитичи, партия кежигүнүнге кандидат эш Октя чүгле эмнээри-биле кызыгаарлаттынмайн, школа, интернатта, ферма болгаш өске-даа бүдүрүлгелерде байдалды хайгаарап, колхозчуларның чуртталгазын көрүп, чонга медицина талазы-биле тайылбырны калбартып турар. Эрткен чылын лекцияларны 9 катап, беседаларны 48 удаа чоруткан.

Ам областың шупту колхозтарында, а Өвүрнүң «Торгалыг» ышкаш чамдык черлерде ийи эмнелге салбырлары ажылдап турар. Ол болза партия болгаш чазактың совет кижи дээш, ажылчы чоннуң кадыышкынның чаагай амыдыралы дээш улуг сагыш салыышкынының боттанылгазы болур. 1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайларында бо дугайы улам-на тодаргай болгаш өөрүнчүг-биле илерep турар.

Кадык камгалалының, социал хандырылганың, күш-культура болгаш спорттуң албан черлериниң тудуунга, медицина үлетпүрүнүң капитал салыышкынынга 25 миллиард 400 миллион рубльди киирери чеди чыл планының контроль чурагайларында көрдүнүп турар. Ол ышкаш чоннуң медицина хандырылгазын улам экижидер, эмчилерниң ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузар сорулга-биле ажылчын суурларда, районнар төптеринде болгаш кожээ черлерде эмнелгелер чаңынга одалгалыг болгаш чырыткылыг халас квартираларны эмчилерге тыпсыры база көрдүнүп турар.

Партияның XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистеринге үндезилеттинген СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин болгаш областың VIII партконференциязының доктаалын амыдыралга чедиишкинниг боттандырары-биле күш-ажыл бүгү черлерде калбарган. Бо талазы-биле ылангыя кожээниң медицина ажылдакчыларының мурнунда улуг сорулгалар салдынып турар.

Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунда болгаш Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозунда эмнелге салбырларының ажылы эки тургустунган. Кышка белеткели, арыг-шевери, дериглези үлегерлиг. Оон эргелекчилери эштер Дамба биле Головачеваны чон мактап турар. Эки ажылдыг эмнелге салбырларын болгаш медицинаның мергежилдиг кадрларын областың колхозтарындан хөйнү көргүзүп болур.

Моон-биле кады бистиң ажылывыста улуг четпестер барын база айтыр херек. Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның беш чылы» колхозунда эмнелге салбырының септелгези кылдынмаан, оттулар ыяш чок. Оон эргелекчизи эш Политованың зөлдек эвес, чалалгага барбас, чамдык хүннерде ажылга безин үнмейн баргылаар четпестерин чон хомудап турар. Шак ындыг байдал Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг, Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозтарында болгаш чамдык өске-даа черлерде база илереп турар.

Кожээ эмнелге салбырларының ажылында ындыг четпестерниң кол чылдагааны удуртулганың кошкаанда. Областың кадык камгалал килдизи болгаш чамдык районнарның кол эмчилери кожээ эмнелге салбырларының ажылынче кичээнгейни кошкак салып турар. Кандыгдаа ажыл-херекти кижилер, кадрлар кылыр, а ындыг болганда медицина ажылдакчыларының билиин, мергежилин болгаш харыысалгазын бедидер, мурнакчыларның үлегерин калбартыр херек. Бо талазы-биле партия, совет организацияларның удуртулгазын дыңзыдары чугула.

Кадык камгалалының тускай эртемниг кадрлары өзүп, олар совет медицинаның улам-на чаа, байлак дуржулгаларын шиңгээдип ап турар. Партия, совет организацияларының удуртулгазы-биле Тываның медицина ажылдакчылары мурнунда салдынган сорулганы чедиишкинниг боттандырып шыдаар.

РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле соңгулда округтары

РСФСР-ниң Конституциязының 25 чүүлүнге база «РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Дүрүмнүң» 25 болгаш 26 чүүлдеринге үндезилээш РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын ёзугаар РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле 825 соңгулда округтарын тургускан, оон иштинде:

ТЫВА АВТОНОМНУГ ОБЛАСТЬ

655. **Тыва соңгулда округу** (төвү—Кызыл хоорай). Тыва автономнуг область.

Афганистанның премьер-министриниң оралакчызы болгаш даштыкы херектер министри Мухаммед Наимниң Москвадан үнүпкени

Афганистанның премьер-министриниң оралакчызы болгаш даштыкы херектер министри дээрги Мындаагылар Сардар Мухаммед Наим январь 6-ның эртенинде Москвадан төрээн чуртунче үнүпкен. Ону үдеп чоруур кижилер ооң-биле кады ужуп үнүпкен.

Сардар Мухаммед Наим совет найыслалга барык неделя болган. Ооң аян-чорууну сорулгазы болза ийи чурттарның аразында харылзаалар айтырыгларының талазы-биле Совет Эвилелиниң удуртукчулары-биле санал-оналдарны солчуру болган.

ССРЭ-ниң Афганистанда элчини М. В. Дегтярь афган аалчылар-биле кады Кабулче ужуп үнүпкен.

(СЭТА).

Караганда обласка Ленин орденин тывысканы

КАРАГАНДА. (СЭТА). Обласка Ленин орденин тыпсыры-биле холбаштыр партияның область комитединиң болгаш ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүскомунуң байырлыг хуралы январь 6-да болган.

СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары Л. И. Брежнев областың төлээлекчилеринге Ленин орденин тыпсып, хуралга чүве чугаалаан. Бедик шаңнал-биле холбаштыр областың бүгү ажылчы чоннарынга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң чазааның болгаш ССР Эвилелиниң Дээди Совединиң Президиумунуң өмүнээзинден ол изиг байыр чедирген.

Бедик шаңнал дээш Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка «Киевский» совхозтуң тракторист бригадири А. Буйгачук, № 31 шахтаның алдаржаан механизатору Е. Таушкин, партияның Караганда обкомунуң бирги секретары П. Н. Исаев болгаш оон-даа өскелер областың ажылчы чоннарының өмүнээзинден өөрүп четтиришкенниң сөстерин чугаалаан.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге байырлыг хуралдың киржикчилери байырлыг чагаа чоруткан.

ВЦСПС-тиң Президиумунда

1959 чылда коллективтиг керээлер чарар дугайында

1959 чылда коллективтиг керээлер чарар дугайында ВЦСПС-тиң Президиуму доктаал хүлээп алган.

Бистиң чуртувус алдарлыг хүннерни чурттап эртип турар деп доктаалда чугаалап турар. 1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайларының дугайында СЭКП-ниң XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин совет кижилер улуг көдүрлүүшкүн-биле чугаалажып турарлар. Ажылчыннар, инженер-техниктиг ажылдакчылар болгаш албан-хаакчылар бүдүрүлгениң курлавырларын илередиринге дузалап, боттарының чогаадыкчы күженишкиннерин коммунизмниң материал-техниктиг базазын тургузарының шиитпирлиг үе-чадазы—чеди чыл планын күүседиринче угландырып турарлар.

Эң чугула ажыл-агыйжы, политиктиг хемчег болур 1959 чылда коллективтиг керээлер чарарын профэвиледдер комитеттери ам чорудар ужурлуг.

Үлетпүрнүң, транспорттуң, тудугнуң, харылзааның садыг бүдүрүлгелериниң болгаш нийти чемнеңилге черлериниң 1959 чылда коллективтиг керээлерин январь-февральда чарар, совхозтарның, септелге-техниктиг станцияларның болгаш машина-трактор станцияларының—март 15-ке чедир, торф ажылдап кылыр черлерге—1959 чылдың апрельде чарар деп шиитпирде чугаалап турар. Ажылдап турар кижилери 100-тен эвээш санныг бүдүрүлгелерге болгаш организацияларга коллективтиг керээлерни чарары ажыктыг бе дээрзин профэвиледдериниң фабрика-завод, комитеттери чер-чер комитеттери болгаш администрация ол бүдүрүлге черниң ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш албан-хаакчыларының саналын бармыдаалап шиитпирлээр.

Бүдүрүлге черлериниң администрациязы-биле кады 1958 чылдың коллективтиг керээлериниң күүселдезиниң хыналдаларын хандырарда, бүдүрүлге черлериниң иштики курлавырларын бүгү талалыг илередиринче, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринче, пландан дашкаар чыылдаларны көвүдедиринче, күш-ажылдың байдалдарында, ажылчы чоннарның культура болгаш амыдырал чуртталга хандырылгазында четпестерни узуткаарынче, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның кичээнгейин угландырбышаан чаа коллективтиг керээге саналдарны калбаа-биле чыырын организастаарын профэвиледдер организацияларынга ВЦСПС-тиң Президиуму база хүлээндирген.

Бүдүрүлге черлериниң ажылчыннарының, албан-хаакчыларының хуралдарынга болгаш конференцияларынга коллективтиг керээлерниң күүселдезиниң түңнелдериниң дугайында бүдүрүлге черлериниң болгаш профэвилел организацияларының удуртукчуларының илеткелдерин идепкейлиг чугаалажырын организастап тургаш, коллективтиг керээлерниң күүселдезиниң массалыг хыналдазын профэвиледдериниң чөвүледдери, республика, край, область, фабрика-завод болгаш чер-чер комитеттери хандырар ужурлуг.

Ада-чурттуң улуг ажыдыышкыннарының кайгамчык үргүлчүлээшкиннери

Академик А. И. Бергтиң медеглели

Бирги космиктиг ракетаны салып үндүрген совет кижиниң чогаадыкчы генийиниң улуг тиилелгези болза, ракетаны башкарарын болгаш ону бердинген оруунче эң-не шыны-биле салып үндүрерин хандырып турар совет радиотехниканың улуг чедиишкиннерин чугаалап турар деп СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга академик А. И. Берг чугаалаан. Черден чартык миллион километр ырак черде турар космиктиг бүдүмелден радио медээлерин алыры база кайгамчык солун болуп турар.

Радионуң чогаадыкчызы бистиң ада-чуртувус улуг эртемден А. С. Поповту бо кайгамчык хүннерде сагынмас аргажок. Ооң төрүттүнгеле чүс чыл болганын бо чылдың март 16-да демдеглээр бис. Поповтуң эгелеп кааны ажылды уламчылавышаан, совет эртемденнер радиоэлектроникага улуг чедиишкиннерни чедип алганы өөрүнчүг болгаш олар боттарының чедиишкиннери-биле 1959 чылда бүгү делегейни кайгатканнар.

Космиктиг бирги ракетаны салып үндүреринге киришкен эштерге байыр чедирикседип тур мен. Совет эртемниң болгаш техниканың бо улуг чедиишкини-биле улаштыр социалистиг ниитилелдиң эң чугула айтырыгларын бүгү кижи төрелгетенниң эрге-ажыктарынга таарыштыр шиитпирлээринче угланган өске-даа хөй-хөй чедиишкиннер бо чеди чылда болур деп чүвеге бүзүрээр мен.

(СЭТА).

Академияның чогаадыкчыга шефтээшкини

АЛМА-АТА. (СЭТА). Кожээ ажыл-агыйның Казах эртемнер академиязының президиуму «Иртыш» совхозтуң механизатору турган Иван Логиновка тракторист чок тракторнуң ажылдаарынга хереглээр автомат чогаадыр талазы-биле шефтээшкин кылыр деп шиитпирлээн. Ол сорулга-биле академияның кожээ ажыл-агыйны механизастаар болгаш электрижидер талазы-биле институдунда кожээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң чорудулгаларының автоматчыдылга лабораториязын организастаан. Ол лабораторияның штадында чогаадыкчының боду база кирген. Чурттуң тус-тус районнарынче чорудар автомат шыйыгларының чүс хире комплектилерин белеткээри январьның 17-ге чедир анаа доозулган турар.

Республиканың совхозтарынга бо чылдың чазынында калбак бүдүрүлге шенелдези чорударынга Логиновтуң дерип кылган автоматы-биле кады «С-80» деп чээрби тракторларны бүдүрүп үндүрер талазы-биле Челябинск трактор заводунга чагыг бээри көрдүнген.

СЭКП-НИҢ XXI СЪЕЗДИЗИНГЕ УТКУШТУР

Николай Мамайның бригадазы съезди мурнунуң хүлээлгелерин күүсеткен

КРАСНОДОН. (Луган область). (СЭТА). Алдаржаан дагжы Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Николай Мамайның удуртуп турары забойщиктер бригадазы СЭКП-ниң XXI съездизинге алдар кылдыр алган хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүсеткени-биле Северная № 2 шахтаның дагжылары байыр чедирген. 1958 чылдың иштинде база январьның алды хүннериниң дургузунда олар 11,5 муң тонна немелде хөмүр дашты бергеннер.

Коммунистиг күш-ажылдың бригадазының кежигүннери боттарының сөзүн алдарлыы-биле күүсеткеннер. Мурнунда хүлээнгени 2,5 тонананың орнунга дагжы бүрүзү ээлчег нормазындан ажыр ортумаа-биле үш тонна хөмүр дашты берген. А бригаданың удуртукчузу Николай Мамайның үлүүнге пландан ажыр 5 тонна оттулар чүгл онаажып турар.

Колхозтуң фермаларында

ИШКИН-АКСЫ. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районда «Ишкин» колхозтуң малчыннары СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирин таныышкаш, күш-ажылчы улам сорук кирген. Ниитиниң малын менди болгаш хүр чыл ажырарынга фермаларда чем курлавырын улам көвүдедип, ажаалдаже кичээнгейни улгаттырып турар.

Төп сүт-бараан фермазында кукурузаның 70 тонна, сигенниң 20 тонна силозундан аңгыда, 30 ажыг тонна сигенни болгаш малдың өскедаа чемнерин курлап белеткээн. Ак-Тал фермазында сигенни 10 тоннаны, саванны 20 тоннаны сөөртүп чедирген. Ында силос 60 тонна бар. Шом-Шум фермазында мал чемин база немей сөөртүп турар.

Колхозтуң бо чылын төрүүр инээ 180 чедип турар, а январьның 5-ке чедир төрүттүнген 120 бызаалар шупту менди, иелери база сүткүр болуп турар.

Күш-ажылчы сорук кириишкин

СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин Өвүр районнуң ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле бир дөмей күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүннүг таныжып турар.

«Торгалыг» колхозтуң хой фермазынга болган таныдылга хуралынга эш Комбуй-оол бо чылын бодунуң кадарында хой бүрүзүндең 5 кг дүктү, эш Санчат-оол 3 кг дүктү кыргып алырынга бүзүрелдиин илереткен.

«Кызыл тук» колхозтуң малчыннары ниитиниң малын хүр кыштаглатпышаан, ооң чаш төлүн бүрүн доруктуруп өстүрерин хүлээнген. Саанчы эш Көк болунда быжыглаан чурт инектериниң бирээзинден-не 1300 кг сүттү саарын чугаалааш, ол талазы-биле бүгү саанчыларны чарышка кыйгырган.

Аңчыларның олчазы

Тожу районда «Май 1» кожээ ажыл-агый артелиниң аңчылары өлүк тывыжын көвүдедип, партияның XXI съездизинге белектиг ужуражыр дээш хүлээлгезин эрестиг күүседип турарлар. Чижээ, хоочун аңчы эш Мендуме 20 киштиi, 140 диинни, аныяк аңчылар: Иринней 540 диинни, Даптаң 568 диинни аңнап тыпканнар.

Дээрде чайнаан сылдыстар-ла

«Большевик» колхоз 1949 чылда хөй эвес арат ажыл-агыйлардан тургустунган. Бо аразында ооң организас тургузуу быжыгып, экономиказы өскен. Колхозтуң төвү Ыйгылак ам Барыын-Хемчик районда көрүштүг суурларның бирээзи кылдыр улам-на калбарып турар.

«Большевикте» ам 390 ажыл-агыйлар бар, оон иштинден 311 өреге чаагайжыдып кылдынган чуртталга бажыңнары-биле хандыртынган. Колхозчу суурнуң Эрик, Барлык болгаш Комсомольская кудумчулары узун, көрүштүг болгаш чиге-даа. Ында тулуглар барык шупту крышалыг, херимниг, девискээринде тарымал ыяштарлыг, 1958 чылда Дужут дээр дөртку чаа кудумчу база немешкен.

Ыйгылакта культураның чугула албан черлери база бар. Уруглар болгаш оолдар чурттаар ийи улуг интернаттарлыг чеди чыл школазының ажылы үлегерлиг, анаа эрткен чылын район школаларының баштыларының дуржулга солчуушкуну болган. Делгем, өрээлдери таарымчалыг, шимелдези көрүштүг кадээ клуб, байлак ном фондулуг библиотека, радио, 180 уруглар турар ясли, эмнээр болгаш херээженнер божудар өрээлдерлиг эмнелге салбыры ажылдап турар.

Суурну шала кежээ көөрге дыка чараш. Кудумчуларда шуушттурун кээн, чуртталга бажыңнарында, бүдүрүлге болгаш культура албан черлеринде Ильичиниң лампочкалары дээрде чайнаан сылдыс-ла. Колхоз боду дээрбелиг, пекарня база бар, чачаныр болгаш дарганнаар черлериг. Аъш-чем болгаш үлетпүр бүдүрүлгелерин делгетинген магазин ажылдап турар.

Мурнунда кошкун, дүрегли амыдыралдыг чораан арат өрегелерден үндезилеттинген ол колхозтуң кыска үеде ындыг бурунгаар улуг базымы Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың ачызы, ажылчы чон, совет кижи дээш ооң улуг сагыш салыышкынының боттанылгазы болур.

Колхозчу ажыл-ишчилер СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирин таныышкаш, чеди чылдың баштайгы 1959 чылында ажыл-агыйның чугула сорулгаларын боттандырар деп турар. Эш Севенниң удурткаыы 145 кижи составтыг тулуг бригадазы бо чылын чурттаганың 45 бажыңнарын кылыр, хонукта 3 тонна далган тыртырар дээрбени немей тудар. Техниканың өскевинге холбаштыр гараж болгаш септелге мастерскаязы база кылыр. Фермаларда болгаш хову ажылында хөй күш негеттинер ажылдарны механизастаар.

Колхозчуларның көдүрлүүшкүннүг хүлээлгелери

СЭКП-ниң Өвүр райкомунуң секретары эш О. Лопсан-Серенниң бискe дыңнатканы болза:

— СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң материалдарын Өвүр районнуң колхозчу ажыл-ишчилери улуг көдүрлүүшкүн-биле таныжарын үргүлчүлевишаан турар.

Бистиң чуртувуска коммунистиг тургузуушкуннуң талазы-биле Коммунистиг партияның делгеренгей программазын чаңгыс эп-сеткил-биле чүүлдүгзүнмүшаан, Өвүрнүң ажылчы чоннары бар курлавырларны болгаш аргаларны улам-на четче ажыглаарынче угланган хөй-хөй саналдарны киирип турар.

«Коммунизмче орук» колхозка болган хуралдарга колхозтуң чазаныкчызы эш Чыпсың мынча дээн.

—Мен колхозтуң тулуг ажылынга 8 чыл иштинде ажылдап турар мен, 1958 ажыл-агый чылында өөм-ишти-биле кады 1200 ажыг күш-хүнүн ажылдап алган бис. Ынчаарга СЭКП-ниң XXI съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышка киришпишаан, бо чылын күш-хүнүнүң нормазын 125—150 хуу күүседип тургаш, колхозчуларның культура амыдыралынга херектээри-биле 30 столдарны, 40 сандайларны кылырын болгаш чаа тугтунуп турар чуртталга бажыңнарының соңга, рамазын, хаалгаларны кылырымны хүлээнип алыр мен.

Ол-ла колхозтуң Арыг-Бажы № 1 сүт-бараан фермазының ажылдакчылары боттарының хуралынга эрткен чылын ферманың саанчылары саар инек бүрүзүндең 983 кг сүттү саап алган бис, а бо чылын саар инек бүрүзүндең ортумаа-биле 1200—1300 кг сүттү саап алырын болгаш партияның XXI съездизинге алдар болдуруп коммунистиг күш-ажылдың бригадазының бедик адын чедип алырының белеткелин кылып эгелээрин хүлээнгеннер. Ол-ла колхозта инек кадарчызы Доңгак Демур-оол 77 төрүүр инектериниң 77 бызааларны камгалап алырын хүлээнген.

«Торгалыг» колхозка болган хуралга колхозтуң хойжузу эш Сундуй-оол мынча деп чугаалаан. «Эрткен чылын кадарып турганым чурттуң хойларының баш бүрүзүндең 2 кг дүктү кыргып алган мен. Алдарлыг чеди чыл планын боттандырарынга бодумнуң салыышкынымы кылдыр чеди чылдың баштайгызы—1959 чылда чурттуң хойларындан 2,2 кг дүктү кыргып алырын хүлээнип тур мен. Ол ышкаш колхозтуң аныяк ирт кадарчызы Санчат-оол бо чылын хой бүрүзүндең 3 кг дүктү алырын, саанчы Бекеен 1958 чылда саар инек бүрүзүндең 1028 кг сүттү саап алган мен, а 1959 чылда—1200 кг сүттү саап албышаан, ферманың бүгү саанчыларын социалистиг чарышка кыйгырып тур мен» дээн.

«Кызыл тук» колхозтуң инек кадарчызы Болдай-оол «кадарып турар инектеримниң ажаалдазын экижидип, ылангыя кышкы үеде семис күштүг чыл ажырарын болгаш 1959 чылда төрүүр 100 инектеримден 100 бызааларны камгалап алыр мен» дээн. Ол-ла колхозтуң саанчызы Бөк 1959 чылда бодунга быжыглаан инек бүрүзүндең 1300 кг сүттү саап алырын хүлээнген.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң материалдарын таныжары районда ам-даа үргүлчүлевишаан. Пленумнуң материалдарын партия, комсомол чырыдыышкыннарында калбаа-биле өөренип турар.

Партияның съездизиниң дугайында беседалар

Партияның ам болур съездизиниң дугайында номчулгаларны, беседаларны, илеткелдерни Бии-Хем районнуң бүдүрүлгелеринде, колхозтарында, албан черлеринде, совхозунда болгаш СТС-зинде чорудуп турар.

Районнуң 300 чыгам агитаторлары ол чугула ажыл-херекке киржип турар.

Соңгу-Кавказта газ байлактыг черлер тывылган. Элээн хөй хоорайларның чурттакчыларын болгаш бүдүрүлге черлерин газ-биле хандырар хоолайларның тудуун чоокку чылдарда доскан турар. Ам безин Серпухов биле Ленинград аразынга хоолайларны кылып эгелээн.

Чурукта: Хоолайларны арыглавышаан, чук-биле чаап турары. Эң эки ажылдыг машинист Д. В. Маловтуң машинаны башкарып турары.

Фото **К. Богдановтуу.**
СЭТА-ның фотохроникаазы.

Тудуг ажылын район Совединиң сессиязынга чугаалашкан

Чоокта чаа болган Тес-Хем район Совединиң XI сессиязынга 1958 чылда районнуң колхозтарының тудуг ажылының түңнелдериниң болгаш чаа ажыл-агый чылында сорулгаларының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Бо айтырыг талазы-биле илеткелди райкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Төгүс-оол база эдеринчи илеткелди район Совединиң кедээ ажыл-агый талазы-биле доктаамал комиссиязының даргазы эш Бумба олар кылганнар.

Илеткелчи районнуң колхозтарында тудуг ажылының талазы-биле чедип алдынган чамдык чедиишкиннерниң дугайын демдеглевишаан, ол ажылдар колхозтар баштаар черлериниң, партия өөг организацияларының болгаш кедээ Советтерниң талазындан колхозчу тудугжуларның ортузунга организакчы болгаш политиктиг ажылды тодаргай чорутканының түңнелинде чедип алдынган дээрзин тодаргай чугаалаан.

Районнуң колхозтары «Чодураа» колхозундан өскезин чурталга тудугларын тударының планын күүсеткилээн. Колхозтар мал тудугларын калбартырынче биче эвес кичээнгейни салып, 1958 чылда нийтизи-биле 14.100 ажыг баш малга 38 кажааларны туткан. Районга чыл келген тудум-на культура амыдыралдың болгаш бүдүрүлгениң тудугларын калбарып турар, «Чодураа» болгаш «Ак-Эрик» колхозтар боттарының күзели-биле чаңгыс аай хевирниң чаа клубтарны тудуп алган ажыглап турар.

Сөөлгү ийи чылдарда «Ак-Эрик» колхозунда тудуг бригадазы болуунуң ажылын элээн өкижиткенин сессияга демдеглээн. Бригадада күш-ажылдың организациязы эки тургустунган болгаш тудугжулар боттарының мурнунда салдынган сорулгаларын багай эвес күүседип турарлар. Колхоз чурталганың, мал кажааларының болгаш культура амыдыралдың, бүдүрүлгениң планда бердунген тудугларын хууса бетинде ажыр күүсеткен.

Тудугжу арга мергежилин соксаал чок бедидип, үлүг-нормазын ажыр күүседип турар тудугжуларның болгаш тудугжу звеноларының саны өзүп турар. «Ак-Эрик» колхозта тудугжулар Шилги-Бызаа, Ногаан-оол «Чодураада» Данзырын, Сувандии база Ленин аттыг колхозта Нарбадыг, Шыйла олар районда мурнакчы тудугжуларга санадып турарлар. «Ак-Эрик» колхозта Шилги-Бызаага удурткан комсомолчу-аныяктарның тудугжу звенозу мурнакчы ажылдап, планныг онаалдаларын ажыр күүседип, районнуң колхозчу тудугжуларының аразында калбарган социалистиг чарыжынга мурнакчы болганын сессия демдеглээн.

Сессияга санал берген депутаттар болгаш чалатырган активтер районнуң колхозтарында тудуг ажылында улуг четпестерниң барын дидим илередип база колхозтар баштаар черлериниң болгаш кедээ Советтерниң талазындан тудуг ажылын тодаргай удуртпайн келгенин чидии-биле шүгүмчүлээннер. Колхозтарда бо чылын туттунган 98 чурталга бажыңнарының чаңгызы-даа чогуур негелде ёзугаар кылдынмаан, кладовказы-даа, крыльцазы-даа чок. Бажыңнарның хөй кезиинде хаалгалар, соңгалар кылдынмаан, ооң ужурунда улус чурттавайн ээн турар.

«Чодураа» болгаш Ленин аттыг колхозтарның Кара-Шатта, Ү. Шынаада малчыннарда туттунган чурталга бажыңнарының соңгалары, хаалгалары чадагай, кандыг-даа септелге кылдынмаанындан оларда малчыннар чурттавайн турарын сессиядан буруу шаап көрген. Тудуг ажылының талазы-биле мурнакчы деп санадып турар депутат О. Чадамба даргалаан «Ак-Эрик» колхозтуң Агар ховузунда туткан элээн хөй чурталга бажыңнары амдыгаа чедир ээн турбушаан.

Районнуң колхозтарынга тууйбу болгаш чугай бүдүрүлгезин сайзырадырының аргалары бар турбуже чамдык колхозтар боттарының негелделерин безин хандырып шыдавайн турары сессияга илерээн. Чижээ, «Чодураа» колхоз бежен муң туүйбу кылыр планныг турган, шуут күүсетпээн, а Ленин аттыг колхозтуң удуртукчулары 40 тонна чугайывыс бар дижип турган, херек кырында хыналдадан илерээни он тонна хире чугай бар болган. Мындыг ажыл-агыйжы эвес чоруктарның түңнелинде колхозчуларның бажыңнарының хөй кезиинде печкалар чок, бажың иштин чугайлаттынмаан болуп турар.

Колхозтарда тудуг материалының белеткелин дүргедедир, чогуур үезинде машина оруунче сөөртүрүнче чогуур кичээнгейни салбайн турарының ужурунда 1958 чылда белеткээн тудуг ыяжындан 1570 кубометр ыяш тудуг шөлүнче сөөртүнмээн ам-даа тайгада хевээр чыдыпшаан. «Чодураа», Ленин аттыг колхозтарның баштаар черлери тудуг материалының медээзин шын эвес берип турганын сессия илеретген болгаш шыңгыызы-биле буруу шаап көрген.

1959 чылдың тудуунга херегләэри-биле колхозтар 4450 кубометр ыяшты белеткээр хүлээлгелиг. Амгы үеде районнуң колхозтарындан тудуг материалының белеткелинде төс звено, ында 142 кижи ажылдап турар. «Ак-Эрик» колхоз өске колхозтардан бо ажылче мурнап кирзе-даа, күш-ажылдың организаза... чоруунуң четпезинден ыяш белеткээриниң планын чүгле 17 хуу күүсеткен. Тудуг материалдарының белеткели Ленин аттыг колхозта өскелерден мурнап, планын 47 хуу күүсеткен, ооң 23 хуузун машина оруунче сөөртүп алган.

1959 чылдың тудуг материалының белеткели районда хожудаашкынныг чоруп турарын сессия демдеглээн, илерээн четпестерни чайладып, тудуг материалының белеткел ажылын организастыг чорударын колхозтар баштаар черлеринден болгаш кедээ Советтерден сессия негээн.

Чамдык кедээ Советтерниң, партия өөг организацияларының талазындан тудугжулар ортузунда партияның агитас-массалыг ажылдарын кошкатканын депутаттар эштер Оолак, Лаңзыы, Идам олар чидии-биле шүгүмчүлээннер.

Сессияга санал берип чүве чугаалаан депутаттар болгаш илеткелчи 1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайларының дугайында СЭКП-ниң XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин районнуң ажылчы чоннары, ылаңгыя колхозчу тудугжулар улуг сорук кириишкинниг хүлээп алган, съездиге күш-ажылчы чедиишкиннер-биле ужуражыр дээш социалистиг чарыш чер болганда калбарганын чугаалааннар.

Тудуг ажылын өкижидеринче угланган тодаргай шиитпирни сессия хүлээп алган.

К. САЛЫЫ,
«Шынның» корреспондентизи.

Чита областың колхозтарынга болгаш совхозтарынга экскурсиялар

Бүгү-эвилелдиң кедээ ажыл-агый эртемнериниң Ленин аттыг академиязының хой ажылының секциязының Чита хоорайга чыылдырган пленуму доозулган соонда ооң киржикчилери Чита областың хой ажылдыг совхозтарынга болгаш колхозтарынга экскурсиялап чораан.

Эң баштай Чита областың чөөн кызыгаарында Борзи районнуң Даурия ховуларында «Красный Великан» болгаш Карл Маркс аттыг совхозтарга чордувус. Ийи совхозтарда 50 ажыг муң баш забайкал үксаалыг нарын дүктүг хойлар бар. Ийи хүннүң дургузунда совхозтарның барык 30 ажыг кодаңнарын кезип, оларны кадарып, ажаап турарын көрүп, ында хой ажылдакчылары-биле таныштывыс.

Бистиң областа ажыглап болгу дег үнелиг дуржулгалар кончуг хөй болду. Оларның кол-колу болза, хойну кыжын чадагай кажаага тургузары, мал оолдаашкынын эртирери, кажааларны кылып алганы, бригадаларның ажылын таарыштыр тургусканы дээш оон-даа өске. Ол черниң агаар-бойдузу, ховулары, одар-белчиири бистиң ховуларлыг черивистен черле ылгалбас. Чаңгыс-ла ылгал кыжын улуг хат хадыыры болур.

Дараазында Агинский-Бурятский национал округтуң «Коммунизм» деп колхозунга баргаш ооң клувунга аныяк хойжуларның организастаан концертин көрдүвүс. Колхозтуң 120 ажыг кадарчыларының чартык кезии комсомолчу-аныяктар болду.

Концерт соонда Социалистиг күш-ажылдың Маадыры хойжу Доржиеваның аалынга баардывыс. Бистер 200 ажыг кижи болзувусса-даа ол хойжу чоннуң чаңчылы-биле шупту төлээлерни өөнче чалаан. Хөй кижилер сыңышпас-даа болза, хойжу ээлчештирип тургаш төлээлерге шайын кудуп, эът, чемин салып хүндүледи.

Хойжу Доржиева 1958 чылда бир хойдан-на 4,5 кг нарын дүк алган. 1959 чылда 5 кг чедирер деп хүлээлге алган. Ол 15 ажыг чыл иштинде төрүүр хой малдап, чаш төлүн менди доруктуруп келген болгаш ам ооң кадарып турары 750 сээнныг аныяк кыс хойлары бодунуң доруктурган хураганнары болур. Ол хойларның ортумак деңзизи 55—65 кг.

Ол черниң хой ажаарының бир онза чүүлү болза, кыжын хойну ажык, кыры чадагай кажаага кыштагладыры болур. Олар кодаңнарның ортузунда нийти чылыг кажаага чүгле төрүүр үезинде баар болгаш оолдары өзе бээрге база-ла ол чадагай кажаазынга келирлер. Эш Доржиева ындыг арга-биле бир кыжын 4—5 катап көжер. Ол чадагай кажааның байдалын тайылбырлаары артык эвес. Ханазының узуну 1,5—2 метр кылдыр шаарарты кожуп каан чуга маңзалар болур. Ону шит деп адаар. 700—800 баш хойлар кире бээр кажаа тудуп алырынга 70—80 хире ындыг ханалар херек. Оларны тип алган соонда ооң даштын саваң, хыыргыш, өдек азы хар-биле дуглап алыр. Ооң даштынга чыраалар тургузу салгаш, сувурган демир-биле өг-кожаланы ышкашкылаштыр тырттыптарга кажаа болу бергени ол. Кайнаар-даа көжер дээнде ындыг кажааның ханаларын ап алырга-ла ол барган черинге өске материалдары тыппты бээр. Ону доң черге-даа тудуп алырга, хой дораан өдектедириптер. А белен өдектиг черге тудар болза улам эки болгай. Бир черге 1—1,5 айда тургаш, база көжүп чоруптар. Ооң ужурунда хойлар үргүлчү-ле чаа-чаа одарларга таваржыр болгаш кужу черле арбас, кончуг силиг чаагай, дүгү арыг, боттары өмаксергек, одар чемижи оъттаарынга кончуг хөөннүг болур чүве-дир.

Ындыг кажаага хой чүге доңмазыл деп чүвени база шинчилеп турган болду. Хой болза, сооктан белен доңмас, ооң эң баксыраар чүвези өткүт хат, сыыладыр кагар салгын, ылаңгыя кажааның дыдык черлеринден үрер соок хат болур. Оон ыңай хой курагг черге таарыжыр төлээде, ел-шыкка, хыраага, буска, дамдыга мырынай шыдашпас. Хойлар чайгы чаашкынга безин баксырай бээр ышкажыгай. Мынчангаш ол кажааның кыры шуут ажык турза-даа, ооң ханазын, доразын салгын, хат өттүр какпас кылдыр чылыглап каарындан хойлар ажырбас.

Оон ыңай, хойларны үндүрүшкен соонда ындыг кажааның иштинин кайы-даа черин градустаарга, даштыкы агаарның соок хемчээли-биле дөмей болур. Бир эвес хойларны кажааланкаш, элээн үе болганда кажаа иштиниң градузун хемчээрге черниң кыры +5 градус, 10—20 сантиметр өрү хемчээрге +1—2 градус, 40—50 сантиметр бедик черге градусту тударга ам-на чоорту сооп эгелээр, а даштыкы градус 30—40-даа туруп болур. Ол чүге ындыгыл дээрге, хойлар беле чыдыптарга, оларның тыныжы, үндүрген чылыы ол хой аразының агаарын чылыдыптары ол. Ол чылыг кажааның ханазын өттүр дашкаар база үнмес. Ынчангаш хойлар ындыг кажаага доңмас, а хат хадый бергенде хадаан хаттың ээнии хойга дегбейн, кажааның кыры-биле хадып эрте бээр.

Бистиң область кыжын хадывас нер болганда биске ындыг кажаалар черле таарымчалыг.

«Коммунизм» болгаш «Россия» колхозтарның 20 ажыг кодаңнарында чаңгыс-даа муңгаш кажаа көрбээн бис. Шупту ындыг ажык кажааларлыг болгаш хойжулар боттары кидис өглерлиг.

«Коммунизм» колхозтуң нарын дүктүг хою 17 муң баш. 1958 чылда 6 миллион ажыг рубль орулганың 4 миллион ажыын хой ажылындан алган. Дужааган дүгүнүң 90 хуузу нарын, ооң артканы чартык нарын. Хойларның 70 хуузу нарын дүктүг үксааның эң бедик класстарының хойлары болур болгаш забайкал үксаа хойларның санынга киржип турар.

Колхоз төвүнден ыракта чурттап чоруур хойжуларның төп ортузунда культура баазазын тургускан. Ында школа-интернат, клуб, садыг бар. Клубта ном саңы, номчулга өрээли, биллиардтаар, шыдыраалаар, радиолуг өрээл, кино, шии көөр, лекция, хурал кылыр улуг зал база бар. Ол баазага хойжулар айда ыяавыла 1 удаа чыглыр. Ону кадарчылар хүнү дээр. Ол хүн олар чыглып келгеш, кино, шии көөр, лекция дыңнаар, садыг-наймаа кылып алыр. Оон ыңай малчыннар айда кылган ажылдарын база түңнээр болгаш чаа сорулгаларын чугаалажып алыр.

Хой ажылынга, ылаңгыя хойда ажылдап турар кижилер дугайында улуг сагыш човаашкынны кылып турар. Культура баазазынга экскурсияның түңнел хуралын кылып, анаа академиктер, эртемденнер, практиктер санал-оналдарын солушканнар.

Чита областың хой ажылының байлактыг дуржулгазындан биске таарыжыр чүүлдерни ажыглап, Тывага нарын дүктүг үксаалыг хой ажылын сайзырадырын дүргедедир чорук бистиң областың хойжуларындан, тускай эртемниглеринден, совет, партия ажылдакчыларындан улуг негелде болуп турар.

И. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Белоруссс ССР. Республиканың төвү—Минскде Сталин аттыг проспект.
Фото В. Лулейконуу. СЭТА-ның фотохроникаазы.

Мал ажылынче кичээнгей салыр

КӨК-ЧЫРАА. (Телефон-биле). Улуг-Хем районда Ленин аттыг колхозтуң чамдык малчыннары чайгы семиртилгени багай организастаан, кышка хынамчалыг эвес белеткенген. Мооң уламындан кыштың баштайгы айларында безин чамдык кодаңнарга аныяк мал хорап эгелээн турган.

Колхоз баштаар чери болгаш ында парторганизация илерээн четпестерни дарый чайладырынга тодаргай хемчеглерни алган. Фермаларда мал чеминиң чартык айдан өрү курлавырлары тургустунган, кажаалар чылыглаттынган болгаш чадыглар белеткеттинген. Шээр малдың 180 баш чаш төлүн чайын багай ажаараан, ноябрь болгаш декабрь айларда ооң 26 башты каражага таварыптырган Даткараны ол ажылындан үндүрген, ол ышкаш ажаап турганы 60 боддургаларындан 3 башты хоратkan Чамыянга ол малды төлеттирген.

Колхоз амгы кол кичээнгейни кышкы мал ажылынче угландырган. Сүт-бараан фермаларында инек бызаалап эгелээн. Январь 3-ке чедир төрүттүнген 17 бызаалар шупту менди. Сиген болгаш кукуруза силостары база өске-даа хоолулуг чемнерни берип, ажаалданы өкижиткениинден амгы үеде безин инек бүрүзүнден 8 кг чедир сүттү саап турар. Алдыы-Шынаа фермазында 85 инектерни саап турар, оларның сүдү чайтызындан улуг-ла кудулаваан.

Колхозтуң шээр малы база оолдап эгелей берген. Чижээ, Севек-Хуурактың кодаңындан 62, Орус-оолдуундан 50 хой төрээн. Өске-даа кадарчылар төрүттүнген хураганнарны шупту менди, эки доруктуруп турар.

Ханы холбаалыг

Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык ортумак школазының башкыларының коллективи өөредилге чылы эгелээри билек СЭКП төөгүзүн өөренир бөлгүмнү организастап алганнар. Ында шупту 22 кижи өөренип турар.

СЭКП XXI съездизинге Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин үк бөлгүмнүң дыңнакчылары өөренип турар. Бөлгүмнүң башкызы коммунистиг тургузуушкуннуң улуг программазы-биле партияның эрткен оруун ханы холбаштырып, дыңнакчыларга билдингир тайылбырларны берип турар.

Д. ЧЕЧЕКПАА.

Бистиң салыышкынывыс

Коммунистиг партияның ээлчег чок XXI съездизинге төлептиг ужуражыр дээш «Тыва тудуг» трезиниң ажылчыннары хайныышкынныг ажылдап турарлар. Трестиң ийиги тудуг участогунуң ажылчыннары Кызылдың хлеб заводунуң складтарын, далган дээрбезин тудуп турарлар. Далган дээрбези областа чеди чылдарның тургузунда туттунар база бир улуг бүдүрүлге черлериниң бирээзи болур.

Бо тудугларда үш бригада ажылдап турар. Оларның аразында съездиге холбаштырган социалистиг чарыш калбарган болгаш бирги черни эш Павлиновка удурткан бригада быжыы-биле тудуп турар. Бригаданың кежигүннеринде хүннүң үлүг-нормазын күүсетпейн турарлар чок. Дашчылар С. Долгих, Е. Вавилов, Н. Грязева, Т. Сальникова болгаш оон-даа өскелер хүнде 1,5—2 норманы күүседип турарлар.

В. САМДАН,
трестиң ажылчыны.

Номчукчуларның бижип турары

Чадаана АТК-зының чолаачызы М. Ак-кыс Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунга 10 хонук ажылдаары-биле тускай даалгалыг келгеш, колхозка улуг дузаны чедирип, хүн бүрүнүң онаалдазын 200—225 хуу күүсетпишаан, шаңдан 74 тонна арбайны, 47 тонна ныыл-тасты складче сөөртүп база одаар ыяш, кыштагларже дус сөөртken.

К. Семис-оол.

• • •

Бай-Тайга районнуң төвү Тээли суурда почтачы 5 уруглар ие Дүү-Дарый ол ажылынга 11 чыл иштинде ажылдап турар. Ажылчы чоннуң чагылдазын болгаш чагааларын ээлеринге саадал чок чедирип турар.

С. Ангырбан.

• • •

Улуг-Хем районнуң «СЭКП XX съездизи» колхозунуң сууру чыл келген тудум өзүп турар. Колхозта ортумак школаның, 300 олуттуг клубтуң болгаш 10 ажыг чурталга бажыңнарының тудуун бо чылын кылыр. Тудуг материалдарының белеткели эки чоруттунуп турар болгаш чаа тудугларны кылып эгелээн.

М. Сыры.

Ыяш белеткели

БАЙ-ДАГ. (Телефон-биле). Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунуң эш Дупчурга удурткан 43 кижилиг тудуг материалдары белеткээр бригадазы хайныышкынныг ажылдап турар.

Бригада 1100 кубометр ыяш белеткээр тургаш, 2200 кубометрни кескеш, ак черже үндүр сөөрткен.

Кезикчилер Очур-оол, М. Даваа, Сынаа, Сонам олар хүн-бүрүнүн нормазын 120 хуудан ажыр күүседип турар.

Колхозчу тудугжулар 80—80 инектер кирер 2 кажааның тудуун СЭКП XXI съездизиниң ажыттынарының бетинде доозар дээш күжениишкинниг ажылдап турар.

Колхозта школаның 1959—60 өөредилге чылында оттулар 2000 кубометр ыяжын бүрүн хап тургускан болгаш колхозтуң 200 кубометр ыяжын база каккан.

Очерк

ИЙИ КУС

I.

Кижилер сөөрттүр чымчак олуттуг демир орук Ачинскиден Абаканже чоруп орган. Ооң бир вагонунуң купезинде холунда шала хагган ном тудуп алган сержант дужаалдыг шериг кижи. Ооң чүгүрүк кара карактары шала шимдинип, сержант ханы боданы берген орган. Төрээн чер, дөргүл-төреллер чоокшулап келген тудум-на өөрүшкүден чүрек тикиледи соп, сеткил хайныгып белзе-даа чүректиң бир азыында бичии кударал артып калган. Ырыгжымнүг үдеп турган дайынчы өңнүктер бо-ла карактарынга кестүп келир.

Шериг албанынче бар чораш, канчаар муңгарап чорааның сактып келгеш, Ховалыг Шойдак-оол харын ыдыксай берген. Хуу ажыл-агыйлыг чораш чүнү кылып турганы, шериг албанын эрттирери-биле чоруп ора демир орукка бүдүүлүк сеткилинде чүнү бодап чорааны ооң мурнунга ол-ла хевээр кестүп келген...

...Дүдүксевтиг, кылчаң көк дээр. Курагг, хаарып турар изиг. Ужуп чораан сээктер, маастар безин кадып кургаар чедип турган. Дээр хаязынга ында-хаяа булуттар кестүп келгенде дунааргай изигге шоолуг кедүрлүп шыдавайн, ол-ла черинге узун чиңге кылдыр шөйүлгеш, шала чугажак черлери дүдүксекке өрттең сарыг ышкаш апаар. Шак ынчаар кежээге чедир астына берген туруп-туруп, чоорту эстип, даартазында кылагар көк халынка тегерик ак хүнден өске чү-даа артпас.

Ындыг хүннерниң бирээзинде Бош-Дагда тараа бугазының унунга ыяш көңгүлде божа, демир хүүрек дергилээн аныяк оол кестүп келген. Ол буга унун өрү, куду алды хонук улаштыр шошкуп, кылган чүвези көзүлбес болган.

— Мээң суг алыр ээлчээм кажан ирги, акыларым?—деп, бирле катап чер суггарып турган кижилерге чортуп келгеш, корга аарак айтырган.

— Ол чү дээриң ол, дуңмакым. Каң-халыын кежээлеп, чоннуң арай деп тургаш тарып алганы үлдүн, кезик тараазы кыва берген. Ээлчег деп ёзуургап турар шаг кайда боор, күш-биле сугну чая каккаш, тараазын суггарып алыр-ла болгай. — деп, демгилери харыылап каар турганнар.

Ындыг харыы дыңнааш, демги оол чүнү-даа чугаалавайн, бодунуң күш чогунга чөгенген ышкаш улуг тынгаш, оон элээн ырады чортуп барып, тал тевээзинге аъдын баглааш, хелегеге чонаан дөжеңгеш, көңгүлде божазын ишкилеп, ыңай-бээр кыланайнып оргулаар. Элээн болганда ол ханы боданып, чүгүрүк кара карактары бирле чүвеге доктаап, ижер дээн божазы безин ажыртынмайн, пагынга артып калыр.

Ооң шала имиреиип, шимдинип келген карактарын, шириин арнын көргеш, оон сагыш-сеткили канчаар хайныгып, ында чү болуп турарын чугаалаар хамаан чок, таап бодаары берге. Ынчалза-даа мындыг таварылгада оолдуң бодалынга болганчок-ла ачазы кирип келир: «Хөөкүй ачам чораан болза, чүгеле часкаан мынчап чоруур деп мен». Улуг тынгаш, карактарының чажы бүдеңейнип келген.

Ооң адазы ийи чыл мурнунда өлүп калган. Ооң өлгениниң соонда өг-бүлениң бүгү-ле аар ажылдары оолдуң өктинге чүдүрүлген. Беш чаш дуңмалары, иези-биле кады ынчаардагы хуу амыдыралдың бүгү-ле кадыг-берге даржыктарын шыдажып эрттирери оолдуң үлүүнге оназшкан. Сагыштан ыравастаан өлүп калган ада болгаш аар-саар ажылдар оолдуң сагыш-сеткилиниң карарты базып, ону оспаксыргай, ыттавас кижи болдурупкан.

Изиг чай. Үрбүн сумузунуң хуу ажыл-агыйлыг чонунуң Бош-Даг деп черге тарып алганы адыш оюу дег черлерин суггарып алыр суг дээш ийи чаңгыс кижилер шуугаазын үндүрүп турган үе ол.

Демги оол, Ховалыг Шойдак-оол, ол чылын ийи га хире чер тарып алган турган. Боду бөрүк, чүве ыттавас болгаш тараазын четче суггарып ап шыдаваан, дужут шоолуг эвес болган.

Тарааның быжыды, дүжүлү багай-даа болза, ону ажаап алыры ындыг-ла белен, өөрүнчүг эвес болган. Тараа кадыыры-биле шуптузун кезип күш четпейн (ол аразында хол кадыыры-биле бичии салаазын база кезе шелипкен), чамдызын сиген кадыыры-биле сывындан ужуруп алган.

Хөөкүйну, өскүс-чавыс амытанны деп кээргээр кижилер бар-даа болза, ийи-чаңгыс хүн дузалажыптар кижи турар эвес. Хуу ажыл-агыйлыг кижи бүрүзү боттарының ойук-езиник черинге дун-хүн чок шимченген. Даң бажындан эгелеп, доңгантайнып тараа чулуп кээрге, оорга шылап, ыстап аарып келир. Ховалыг Шойдак-оол оорга зын дыштандырып, хере туруп алгаш, долгандыр көөрге чаңгыс аай чурумал. Ында-мында саргарып быжып келген тараалыг кезек-кезек черлер, ону чулган кижилерниң караңнааны көстүр. Чамдыктары снопатар баглап тургускан. Кежээ имиртиңнеп келгенде, чер санай хөй шаңнар чанынга одаглар хып, ооң чырыынга чанында орган кижилерниң кара хевири көстүр.

Тарааны шуптузун сыптан ужуруп алган-даа болза, ону бастырарда ийи шарызынга немей шары ачылаар турган. Тарааны бастырган соонда ону арыглаары Шойдак-оолга дыка берге болган. Хүүрек иштти тарааны богун эстеди октап эки билбес болгаш бичии-бичиилеп, хаттыгда анза саарып турган, арыглаар турган. Элеп-түреп, хилинчектенип тургаш, тараазын эрай-ла дооскалак турда шериг келдириишкини чедип келген.

Шойдак-оол ол-ла хүн шеригже аъттаныш турда ам-даа бастырым хире тараа артып калган турган.

Чаңгыс үениң доңгур баштыг оолдарны сөөртken демир орук Абакандан Ачинскиже маңнап орган. Кежээ апарганда Шойдак-оол соктаан тараалыг, шөйүп каан быштактыг хүнезин шоодайын сыртангаш, хевенниг херектээжин дөжеңгеш, адакы нарага өөрү оолдар-биле кады чыдып алган. Сагыш-сеткил дүвүреп, бодалга хөй чүве киргеш, уйгу-даа келбес. Кандыг ужуралдар ону манап турарын сактып кээрге эът-сөөк соолаш кынныш келир турган.

Аанакайын-на биеэги-ле салым-чолун сагыжында карган чыткан. Боданып чыдарга аныяк кысты кадайланган, ай-даа чедир чурттавайн, Саянны ажып, чурттуң та кайы чүгүнче маңнадып бар чыдары ол чүве.

«Чаңгыс-даа орус сөс билбес мындыг өөдежок кижи кымга херек

РАЙОННАР СОЛУННАРЫНДАН

Бүрүнгаар Уксааны улам экижидер

Тес-Хем районда «Чодураа» колхоз хой уксаазы экижилер ажылды 1954 чылдан эгелээн. Ам колхозтуң бүгү хойларының 56 хуузу алтай уксааның бирги болгаш ийги салгалдың хойлары болган. Хайнактар түгле бедик продуктулуг болуруубиле эвес, харын соокка шыдавык, аарыгларга удур туруштуг талазыбиле чүрт хойларын база ажып турар.

Дерт чылларның мурнунда колхозтуң хойдан орулгазы ындыг-ла бедик эвес турган. 1957 чылда бүгү орулгазының 59 хуузу, а 1958 чылда 75 хуузу хой ажылындан кирген.

Хайнак хойларның продуктулуу чүртүн ада хойларындан деннел чок артык болурун практика уламна бүзүреткен. Чижээ, чүрт хойларының бирээзи 1,5—1,8 кг дүк берип турда, экижиттинген хайнактар 2,1—3,5 кг дүктү кыргыдып турар, а дүгүнүң шынары болгаш үнези база бедик.

«Чодураа» колхозтуң чеди чыл планында хой ажылының талазыбиле оон-даа бедик көргүзүглерлиг болурун айтып турар. Колхозчу малчыннар мурнунда салдынган сорулганы чедиишкиннииг боттандырарынга шиитпирлиг.

Коммунизмниң түгү Баштайгы базымнар

Ленинка суурда кедээ клуб эрткен чылдың эгезинге чедир-ле Бии-Хем районда культура албан черлериниң эң-не кошкаа болуп, анаа массалыг кандыг-даа ажыл чоруттунмайн турган. Оон эргелекчизинге март айда эш Удумбараа томуйлаттырган.

Клуб чөвүлели тургустунган, ажыл план бүзүлар эгелээн. Материалдыг базаны чоорту четчелевишаан, хөй-ниитиге даянып, мергежилдиг аныяктарны, колхозтуң активин эвилелден шыдаан.

Дериле багай эвес: көрүштүг лозунг, плакат, ажыл-агый болгаш культураның диаграммалары делгетинген. Бо аразында «Колхозчу» хана солунну 11, агитхуудусту 39 катап үндүрген, клубка 12, ферма болгаш бригадаларга 28 лекцияларны организастаан.

Клуб кышка белеткелин хынамчалыг чоруткан. Бот-тывынгыр уранчүүл бөлгүмнери ажылдап турар. Чаа кинолар, аныяктарның кежээлери доктаамал болуп турар. Клуб чөвүлелиниң ажылын «Кызыл сылдыс» колхозтуң баштаар чери болгаш ында парторганизация боттуг удуртуп турар.

Кызыл тук Мурнакчы деннелге

Жданов аттыг кедээ ажыл-агый артели 1955 чылга чедир-ле Улуг-Хем районда хожудангай колхозтарның бирээзи турган. Ынчаарда тарылгазының шөлү түгле 475 гектар, а дүжүт гектардан оргумаа-биле 3—4 центнерден аспас турган. Тараның ниити чыылдазы түгле 130 тонна, а мал ажылының продуктулуу оон-даа чавыс көргүзүглерлиг турган.

Кедээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдер, колхоз тургузуун быжыглаар талазы-биле партия болгаш чазактың ап чоруткан чүгүла хемчегларының түңнелинде колхоз муң ажыг гектар күр черлерни шинээдип, 1958 чылда гектардан 15—18 центнер дүжүттү өстүрүп, тараздың нормаларын чедип алгылаан бис.

Совет Армияның албанын эртиреп аас-кежик бистерге, Тываның оолдарынга таварышкан. Төрөөн чуртунуң көрүнгүр камгалакчылары болуру биске улуг өөрүшкү болган.

Бистер, элээн каш оолдар Совет Армияның бир кезээнде албан эртирип турар бис. Бистиң эрвыста техниканы башкарып билир кылдыр өөренип алганнар база бар.

Күш-культура болгаш спорт ключиниң аваангыр болгаш кашпагай болурунга улуг рольду ойнап турар. Тыва оолдар, бистер спорттуң янзы-бүрү хевирлериниң ийи-үш разрядтың нормаларын чедип алгылаан бис.

Совет Армияның албанын кончуг эки эртирип турар дайынчы солдаттар К. Манчын-оол, М. Семерек, М. Ымыр-оол, М. Бавуу болгаш өскелер-даа төрөөн колхозтарының колхозчуларынга болгаш аныяк өскен эш-өөрүнге чеди чыл плзының баштайгы чылы — 1959 чылдың байырын чедирбишаан, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга улам-на чедишкиннерлиг болурун күзеп турарлар.

Солдат **М. МОНГУШ.**

1959 чылда чоннуң чизе бүрүткелин чорударының чуруму

Чоннуң байдалынга болур өскерлиишкиннер: бир-ле кижи төрүүр, бир-ле кижи өлүр чоруктар үргүлчү болуп турар. Өтленишкиннер, чарлышкыннар-биле каттыштыр ол фактыларны чоннуң чаягаар өскерлиишкини деп адаар. Ындыг саңнарны чайладыр сорулга-биле кайы-бир таарымчалыг өйнү барымдаалап, чоннуң чаңгыс угла фото чурукка тыырлыпканы дег кылдыр чизе бүрүткелди ынчаар чорударын чедип ап турар.

Делегейниң чуттарының хөй нуруузунда чизе бүрүткел чорударының тодаргай хүнүн, шагын доктаадып турар. Ону нургулайында дүнекининиң 12 шакта эгелээр. Бир эвес чаш уруг ол шактың сөөлүнде төрүттүнген болза, ону чизе бүрүткел хуудузунга кирбээр, бир эвес кымбир кижи өлген болза, чизе бүрүткел чоруткан шакта оон дириг турганын барымдаалаш, бүрүткелге ону киирер. Оон ангыда кижилер бир черден өске черже үргүлчү сайгарлыш турар: шөлээге, каникулга үнүп, командировкаларже, курорттарже чоруп турарлар. Ол чоруктарны чоннуң механиктиг шимчээшкини дээр.

Ынчангаш чизе бүрүткелди чорударда чоннуң эң-не бичии шимчээшкининг үезин барымдаалап турар. Ындыг үе январь ай болуп билдинген, январь ай чылдың баштайгы айы болганда, чоннуң чыл эгезинде турган санын доктаадыры база белен. Ам болур чизе бүрүткелди четверг хүнде, тодаргайлаарга январьның 14-тен 15-че дүнекиниң 12 шакта чорудары доктаттынган. Ындыг болза-даа бүгү чоннуң чаңгыс шак азы чаңгыс хүн иштинде-даа бүрүткээри болдунмас. Ол херекке чоннуң улуг өскерлиишкини болуп четпээн кыска хуусаа негеттинер. 1959 чылдың Бүгүэвилел чизе бүрүткелиниң ажылдарын январь 15-тен 22-ге чедир, 8 хүннер дургузунда чорудар. Чизечилер чуттакчыларның бажыңнарынга ол хүннериң кайы бирээзинде баарлар.

Эң-не бичче шимчээшкининг өйнү шилип алырга-даа, чоннуң шимчээшкини дөмей-ле шуут соксавас чүве болганда, чизе бүрүткелди чорударынга биче эвес бергелер таваржыр. Чижээ, январь 10-да геолог Мария Степановна Алексеева Крымда Евпаторийже чорупкан, оон улуг уруу педагогика институдунда экзамен дужаап турар, ынчангаш Мария Степановна Кызылда бичии оглун карактаары-биле чедип келир кылдыр Красноярскиде кырган аазынче телеграмм чорудункан, а оон ашаа Тыва тудуг трезиниң инженери Николай Иванович Алексеев январь 14-те Владивостокче командировкалап чорупкан. Улуг уруу январь 14-те база-ла хоорайда . таныжының бажынынга хонган. Херек кырында Алексеевтерниң чүгле бичии оглу бажыңынга хонар апарган. Мындыг таварылгада январь 15-те Алексеевтерниң Ленин кудумчузунда чуттан турар бажыңынга чизечи келгеш, ол өг-бүлениң кежигүннерин канчаар бүрүткээрил?

Крымның Евпаторийинде чизечи болза, Мария Степановна Алексееваны ында бар чуттакчы кылдыр бүрүткээш, түр чуттакчы деп демделээр. Кызылдың чизечизи ону доктаамал чуттакчы кылдыр бүрүткээш, түр үеде чок деп демделээр. Доктаамал чуттакчылар сынынга Николай Иванович Алексееви база кииргеш, оон түр үеде чок турарын айтыр. Ол болу поездиде чоруп турар болганда, ында чизечи ону түр чуттакчы деп демделээр. Кызылдың чизечизи Мария Степановна Алексееваның улуг уруун январь 14-те өске бажыңга хонганда болза оон бичии оол дунмазы-биле бир дөмей доктаамал чуттакчы деп бүрүткээр, а Красноярскиден келген кырган аазын Кызылда бар чуттакчы деп бүрүткээш, түр чуттакчы деп айтыр. Ынчангаш кайы-бир чуттакчылыг черниң чуттакчыларының санындан түр чуттакчылар санын казаап, түр үеде чок турганнарның санын кадыптарга, ук чуттакчылыг черде доктаамал чуттакчы чоннуң шын саны үнүп келир.

Чизе бүрүткел доозулган соонда бүгү чуртта түр үеде чок турганнарның саны түр чуттакчыларныы-биле, бар турганнарның саны доктаамал чуттакчыларныы-биле, дүүшкен турар ужурлуг. Бо саннарның ылгалы бичелээн тудум-на чизе бүрүткелдиң шын чоруттунганы илереп турар. 1939 чылдың чизе бүрүткелинге бар турганнар-биле доктаамал чуттакчы чоннуң санының аразында ылгалы чүс ажыг муң кижи азы 0,06 хуу болган. А дашпыкы чуттарның хөй кезиниң чизе бүрүткелдеринде ол ылгал чоннуң санының 50 хуузу чедип турар.

Совет чизе бүрүткелди чорударда чаңгыс-даа кижи бүрүткетпейн артпас болгаш чаңгыс-даа кижи дапкыр бүрүткеткен турбас чорукту хандырары-биле өске хемчегларни база ап турар. Чижээ, Мария Степановна Алексеева Крымга дыштанып тура, оглу заран деп дыңнаш, хуусаазының бетинде, чизе бүрүткел доозулбаанда Кызылче чаның келген дийик. Ол Евпаторийге бар чуттакчылар санынга киир бүрүткеткен болгаш чизе бүрүткелди эрткен дугайында шынзылганы алган болур ужурлуг. Ынчалза-даа чизечи келбээнде курорттан ол үнүп чорупкаш, шынзылга чок келген таварылгада, Кызылдың чизечизи Евпаторийде бар чуттакчылар санынга ол киир бүрүткеткен бе азы бүрүткетпээн бе дээрзин ылавылаар сорулга-биле ону контроль бланкага демделгээш, оон турган черииң адрезин аңаа тодаргай айтыр база ону Кызылдың чизе бүрүткел хуудузунга түр үеде чок турар деп бүрүткээр хүлээлгелиг. Чизе бүрүткел доозулган соонда контроль бланкаш демделеттинген адрезинче чорудар, ук кижи ийи черге бүрүткеттиргени шын болуп илерээнде, оон контроль бланказы күш чок болдунар. Оон ангыда бүрүткеттирбейн артар азы дапкыр бүрүткедир чорукту болдурбас дээш, чизе бүрүткел өткен соонда 10 хонук дургузунда, январь 23-тен февраль 1-те чедир бүгү бажыңнарга контроль өргилдени кылып чорудар.

Ол бөдүүн системаны эң-не баштай бистиң чуртувуста боттандырып чорудуп турар. Чизе бүрүткелдиң шын чоруттунарынга ол хемчег дыка дузалыг. Доктаамал болгаш бар турар чуттакчыларны тодаргайлаар чорук чүгле чоннуң санын ылаптыг шын болдурарынга эвес, харын практика талазы-биле база улуг ужур-дузалыг. Чижээ, кайы-бир хоорайның чоннуң хлеб-биле хандырарда бар чоннуң санын, чуртталга бажыңнарын, школа, эмнелгелер тудуун планнаарда доктаамал чуттакчылар санын барымдаалаар болгай.

Үстүнде чугаалаттынган бүгү чүүлдер чизе бүрүткелди организастарынга, чоннуң шын санын үндүрүнге хамаарыжып турар. 1959 чылдың Бүгү-эвилел чизе бүрүткелиниң программазында 15 айтырыглар кирген, олар чурттуң түс-түс девискээрлерде чоннуң назы-хар, өр, херээжен, профессионал болгаш национал составын, өг-бүле байдалын, төрөөн дылын, эртем-билиниң деңнелин тодаргайлаар арганы хандырар.

Чизе бүрүткелдиң баштайгы медээлери 1959 чылдың апрель айдала чарлаттынар, а оон материалдарын бүрүнү-биле ажылдап кылырынга ала-чурт бүдүрүлгезиниң сайзырангайжыттынган саналга машиналарын хереглеп тургаш, ол ажылды 1960 чылдың төнчүзүнде доозкан турар.

Чизе бүрүткелди чорударда, харыылар алырынга документилер ажыглаарын нургулайында-ла сүмелевейн, а чамдык таварылгаларда шуут хоруглап турар. 1959 чылдың чизе бүрүткели база-ла ынчаар чоруттунар. Чүгле чизе бүрүткелге чоннуң бүзүрели өссүн дээш эвес, а харын документилерге шуут бүзүреп каар чорукту болдурбас сорулга-биле ону ынчаар чорудуп турар. Чижээ, паспортка частырыг-биле хар-назының өскээр салдырткан кижиниң туруп болбазының кандыг-даа магадылалы чок, оон туржук документилер чамдыкта үргүлчү частырыглардыг болур чоруктуң барымдазы бар болуп турар.

И. БАРАНОВ,
областың статистика эргелелиниң начальнигиниң чоннуң чизе бүрүткел талазы-биле оралакчызы.

Партияның XXI съездизинге күш-ажылчы чедишкиннерлиг ужуражыр дээш Кызылдың № 1 АТК-зының мурнакчы чолаачызы эш Е. Волков бүгү улустуң социалистиг чарыжынга киришкеш, 1958 чылда бодунга онаашкан чүк сөөртүлгезиниң планын 123 хуу күүсетпишаан, 1678 литр бензинини камнап алган.

Фото Н. Байкаловтуу.

Көрүкчүлер конференциязы

Бай-Тайга районнуң төвү Тээли суурда Культура бажыңынга № 45 турум кино черииң көрүкчүлериниң конференциязы болуп эрткен.

Ук конференцияга 1958 чылдың 11 айларының ниити планын канчаар күүсеткен дугайында кино механиги эш Борис Зиноровтуң отчет илеткелин киржикчилер дыңнаан.

Илеткелчи бодунуң илеткелинге кино үндүрериниң планын 100 хуу, чонга кино көргүзериниң планын 104 хуу, кино көргүскенинден кирер акшаның ниити чыылдазын 129 хуу күүсеткенин болгаш ол-ла үениң иштинде кино көргеннерниң ниити саны 114 муң кижи болуп турарын чугаалаан.

Үстүнде илеретинген чамдык чедишкиннер-биле чергелештир четпестер база бар. Чоннуу чаа-чаа кинолар-биле хандырып турары болгаш хаая чедип келген чаа кинолары районнуң Культура бажыңынга чаңгыс катап үндүрер ужурунда суурнуң бүгү чону четчө көрүп шыдавайн турар. Бистиң Культура бажыңывыска хары угда чүгле 120 кижи кино көөр олут бар, а ол олуттарның чамдыызы үрелик-даа болгулаар, чаңгыс олутка 3 билетти садыткан-даа тургулаар, ылаңгыя өөреникчилер кино көре бергенде залды сыңмас кылдыр ургуларны эңдере киириптер, кино эгелей бергенде кайы хамаан чок улустуу-даа киирер, кино үнүп турар үеде аппарат үрелир чоруктар хөй болуп турар.

Четпестерни чайладып, кинонуң ажылын үндезини-биле экижидер дугайында конференцияның киржикчилери боттарының боттуг саналдарын бергеннер.

Механик Е. Мальшев бодунуң саналынга районда кинонуң септелге мастери эш Алексей Спиридоновтуң кино механиктери-биле эпнайырал чок, оларны алдеп бак сөстер-биле сөглээр, бодунуң кылза чогуур хүлээлгелиг ажылын чогуур негелдезинге чедир күүсетпес, ылангыя кино аппараттары үрели бээрге ону өй-шаанда кылып билбес, улуургак, бодун тогдунар чоруун шүгүмчүлээн.

СЭКП райкомунуң ажылдакчызы М. Сюр-оол бодунуң саналынга кинога районнуң амыдыралынга холбаштыр өңгүт солуннуу үндүрүп турары, чаа кино чуруктарны чогуур өй-шаанда өскеп, көрүкчүлерниң негелдезин хандырып турары четпес деп шүгүмчүлээн. Кино үнүп турар үеде көрүкчүлерниң талазындан хөй-ниити черииң арыг-шеверин сагывас, залга олургаш тоорук казыыр, таакпылаар, чурум үрээр чоруктары хөй удаа болуп турда Культура бажыңының директизизи кандыг-даа хемчегни албайн турарын санаал бергеннер шынгыы шүгүмчүлээн. Райкүскомнуң культура килдизиниң эргелекчизи эш Сала ниити ажылды удуртуп, башкарар талазы-биле кошкак болуп, бодунуң удуртулгазында турар ажылдакчыларга негелде чок болуп турар. Кино механиктериниң, районнуң Культура бажыңының болгаш культура килдизиниң ажылында четпестерни узуткап, чаа-чаа кино чуруктарны районнуң ажылчы чонунга хөй-биле көргүзүп турарын конференцияның киржикчилери негээн.

ЧЕР БОЛГАНДАН

Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» колхозунуң малчыны С. Хертек төрээн 228 хоюнуң хураганын менди камгалап алган. Хойжунуң кададында турар хойларның деңгели семис-шыырак болгаш чаа төрүттүнген хураганнарны эки доруктуруп турар болгаш немелде чемге сула, сиген болгаш өске-даа концентраттарны кыштаанче сөөртүп алган.

Ч. Хертек.

• • •

Чаа-Хөл районнуң «Бурунгаар» колхозунуң хойжузу Ойбаа 1949 чылдан бээр хой малдап келген. Оон коданында ам 84 хой төрээн, оларның хураганнары менди өзүп турар. Малдың чаш төлүн хүлээп алырынга бүгү-ле белеткелди кылган болгаш төрээн хойларга бээр сула, сиген белен.

М. Байлак.

• • •

Сүт-Хөл районнуң «Бора-Тайга» колхозунуң клувунга СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң дугайында эш Борбак-оол илеткел кылган. Эрткен чылда областың, районнуң кедээ ажыл-агыйының түңнелдерин база сорулгаларын илеткелчи тодаргай чугаалаан.

О. Санчай.

• • •

Улуг-Хем районнуң «Х улуг хурал» колхозунуң баштаар чери колхозчуларга чаа чыл таварыштыр эрткен чылдың сөөлгү ийи айының акшэ авансызын тывыскан. Колхозчулар Ирбижей, Допчаа, Лапчаа, Байкара, Сухов, Танчай-оол, Бадымаа, Сереңмээ, К. Байкара, Суваңчык болгаш өскелер-даа 500—1500 чедир рубль алган.

Б. Багыт-оол.

Ийи хонуктуң семинары

СЭКП-ниң Сүт-Хөл райкому партия эге организацияларының секретарларының болгаш хереэженнер чөвүлелдериниң активчилериниң семинарын эрттирген.

Аңаа сөөлгү беш чылларның дургузунда кедээ ажыл-агый хөгжүлдезиниң түңнелдериниң болгаш кедээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерии улам-на көвүдедир сорулгалар дугайында СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң, партия организацияларының сорулгаларының дугайында лекцияларны семинарның киржикчилеринге номчаан.

Семинарның киржикчилери партия организацияларының практиктиг ажылынга ужур-дузалыг дуржулга солчулгазын база кылган.

Х. БОРБАЙ-ООЛ.

Совет Эвилелиниң улуг чедиишкини делегейни кайгадып турар

„Өртемчей делгеминде социализмниң тиилелгелиг гимнизи"

ПЕКИН. (СЭТА). Космиктиг ракетаны Совет Эвилелинде салып үндүргени бүгү кыдат улустуң улуг сонуургалын болдурган. Чүс-чүс миллион кижилерниң кичээнгейи ол болуушкунче угланган, ону холбаштыр Пекинге, Тяньцзинге, Гуанчжоуга болгаш КУР-нуң өске-даа хоорайларынга заводтарның, фабрикаларның, күрүне албан черлериниң болгаш өөредилге черлериниң ажылчы чоннарының хуралдары болгаш митингилери болгулаан. Космиктиг ракетаны салып үндүргенинге холбаштырган байырлалдыг чыскаалдар хоорайларның кудумчуларынга болган.

Космиктиг ракетаны Совет Эвилелинде салып үндүргенинге хамаарыштыр информастыг дыңнадыглар, хөй-хөй чүүлдер, тайылбырлар болгаш фото-чуруктар солуннарның 1,5—2 арыннарын ээлеп турар. «Космиктиг совет ракетаны Айның талазынче салып үндүрген чорук планеталар аразынга ужудуушкуннуң чаа улуг үезин ажыдып турар болгаш социализмниң деңнежир аргажок артык күштүүн көргүзүп турар» деп «Женьминь жибао» солун бижээн. «Кижилерниң өске планеталарның кырынга чеде бээриниң хүнү ырак эвес» деп «Дутун бао» солун демдеглеп турар. «Гуанмин жибао» солун «Барыын чүктүң халын чөөн чүктен хат ажып тиилеп турар» деп бижээн. «Гунжэнь жибао» солуннуң бижээни: «Октаргайның эң улуг чажыттары улам чедип алдынгыр болу берип турар. Планеталар аразынга ужудуушкун херек кырында чүүл болу берген». «Космиктиг улуг ракетаны Совет Эвилелиниң салып үндүргенинге байыр чедирип турар бис» деп «Чжунго циннянь бао» солун демдеглеп турар.

КУР-нуң улустуң төп радиостанциязы болгаш Кыдаттың өске-даа радиостанциялары ол улуг болуушкунну тускай дамчыдылгалар-биле демдеглеп турар. 1959 чылдың баштайгы хүннеринде улуг совет улус бүдүн үе ужур-дузалыг белекти бүгү кижи төрелгетенге тудускан деп «Октаргай делгеминде социализмниң тиилелгелиг гимнизи» аттыг мурнуку чүүлүнге «Жэньминь жибао» солун бижээн. Космиктиг ракетаны айның уунче Совет Эвилелиниң салып үндүргени совет эртемниң болгаш техниканың чедип алганы чаа бедик чада болуп турар болгаш октаргай делгемин чагырып алырында чаа үе-чаданы ажыдып турар. Планеталар аразының делгеминче ужудар дугайында дидим күзел амдан эгелээш херек кырында боттуг чүүл болу берип турар.

Совет эртемденнер болгаш инженерлер планеталар аразынга ужудуушкуннуң ээлээн каш нарын айтырыгларын чүгле теория талазы-биле шиитпирлээн чүве эвес, харын база практика кырынга кижи кайгаар улуг чедиишкиннерни чедип алган. Баштайгы космиктиг дүргедээшкинни чедип алырының айтырыын бир дугаарында шиитпирлээш база Черниң кылымал эдеринчилерин салып үндүргүлээш, олар болза, кайгамчык улуг космиктиг ракетаны чедиишкинниг-биле салып үндүргеш, космиктиг ийиги дүргедээшкинни чедип алырының айтырыын база бир дугаарында шиитпирлээннер. Космиктиг ракетаның сөөлгү чадазы Черниң кылымал үшкү эдеринчизинден оранчок аар дээрзин демдеглевишаан, ракета болза эртем талазы-биле улам улуг нарын, болбаазырангай приборларны бодунда ап алган чоруур деп солун демдеглеп турар.

Космиктиг баштайгы ракета кижи төрелгетенниң төөгүзүнде Хүннүң баштайгы кылымал эдеринчизи болу бээр деп «Жэньминь жибао» солун бижип турар. Ол болза мынчага чедир алыр арга чок болуп турган улам улуг үнелиг медээлерни делегейниң эртеминге бээри чигзээниг чок.

Космиктиг ракетаны Совет Эвилелиниң салып үндүргени социалистиг тургузугнуң дөмейлээр чүве чок артык күштүүнүң база бир тодаргай херечизи болур деп солун оон ыңай бижээн. Ам СЭКП-ның XXI съездизиниң ажыттынарының бүдүүзүнде космиктиг ракетаны салып үндүргени совет эртемденнериниң съездиге белээ болуп турар болгаш оон-биле кады ол чорук Совет Эвилелиниң чеди чыл планының боттандырылгазының тиилелгелиг эгелээни ол болур.

Совет эртемниң чаа чедиишкини социализм лагериниң күжүн дыка быжыглап, тайбың болгаш социалдыг депшилге дээш демиселче бүгү делегейниң улустарын улам улуу-биле сорук кийирип турар дээрзин «Жэньминь жибао» солун айыткан. Айның талазынче космиктиг бирги ракетаны Совет Эвилелиниң салып үндүргенинге бүгү социалистиг чурттарның улустары-биле болгаш бүгү депшилгелиг кижи төрелгетен-биле кады изиг байырны кыдат улус чедирип турар. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле чедип алган кайгамчыктыг чедиишкиннери дээш совет эртемденнерге, инженер-техниктиг ажылдакчыларга болгаш бүгү совет улуска кыдат улус чүректиң ханызындан өөрүп байырлаанын илередип турар. Космиктиг делгемни кижи чугаажокка чагырып ап шыдаар дээрзинге ханызы-биле бүзүреп турар бис деп «Жэньминь жибао» түңнелинде бижээн. Бирги космиктиг совет ракетаны чедиишкинниг-биле салып үндүргени болза кижиниң октаргай делгеминче ужудуп чорууптарының үези ам ырак эвес дээрзин херечилеп турар.

„Россияның тургусканы планета"

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Космиктиг совет ракетаны салып үндүргенин америк эртем бөлүктери хайнып-кайныы-биле чугаалажып үргүлчүлеп турар. Эртем айтырыгларының талазы-биле бодунуң тайылбырлакчызы Олтон Блэкстиң дыңнадыын Ассошиэйтед Пресс агентилел парлаан. Ай бурунгаар Айның талазынче салып үндүрген «Пионер-III» деп америк ракета «чүгле 66.654 миллион бедээн болгай» дээрзин сагындырбышаан, ооң бижээни:

«Ам совет эртемденнер Черге бичии дуңманы — планетаны берген. Ол болза оларга кайгамчык улуг алдарны бээр, чүге дээрге ракетада: «Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели. 1959 чылдың январь» деп бижиктиг тукчугаш бар. Ол ракета улуг үнелиг медээлерни космиктиг делгемниң шуут бодунга чыып ап болур.

1472 кг деңзилиг планета болза ооң боду чер тыртыышкынының кызыгаарындан эрткеш, хүнүнүң оон улуг тыртыышкынының черинге чеде берип болур хире четчир дүргедээшкинни салып үндүрер үезинде алган».

«Кижи кайгаар ыракшылды тиилеп эртпишаан, космиктиг делгемниң мынчага чедир билдинмейн турган районнарындан эртем талазының медээлерин ракета берип болур» деп ол тайылбырлакчы демдеглеп турар.

Ассошиэйтед Пресс агентилелдиң корреспондентизиниң Вашингтондан дыңнадыында бижип турары: «Кадыыр болгаш маска-биле шиметтинген орус ракета» Каттышкан Штаттарга «октаргай делгемин шиңгээдип алырының хереэнге алдар дээш демиселдиң талазы-биле чаа шыңгыы кыйгыны салып турар».

Юнайтед Пресс Интернейшнл агентилелдиң корреспондентизиниң дамчытканы: «Бөгүн орус ай ракетазы октаргай делгеминче чер тыртыышкынының шөлүнден дүргени-биле ырап чоруп турган болгаш ол болза Черге, Юпитерге, Марска болгаш өске-даа алды планеталарга каттыжа бээр болгаш хүн системазының оңгу планетазы болу бээр хевирлиг».

Чер тыртыышкынының кызыгаарындан уштунуп үнгеш, планеталар аразының делгеминче үне бээр арганы ракетага хандырып турар ындыг дүргедээшкин кижи төрелгетенниң төөгүзүнде бир-ле дугаар чедип алдынган» деп корреспондент бижип турар.

Ол чорукту «совет эртемниң кижи кайгаар чедиишкини-дир» деп айытпышаан, корреспондентиниң айтып турары: «шимчээшкинниң оруунуң дугайында медээлерни ажылдап кылганының түңнелдери болза ол ракета хүн системазының чаа планетазы болу бээр дээрзин бадыткап турар».

«Ракета талазы-биле америк тускай эртемниглерниң» санал оналдарын ёзугаар алырга, «космиктиг ужудуушкуннарга диптер аразының ракетазын ажыглаарының херээнлиг талазы-биле Каттышкан Штаттар Россиядан чыл хире озалдап турар дээрзин Юнайтед Пресс интернейшнл агентилелдиң корреспондентизиниң Вашингтондан дыңнадыында онзалап демдеглээн.

А. И. Микоянның Д. Даллес-биле ужуражыышкыны

ВАШИНГТОН. (СЭТА). ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы А. И. Микоян АКШ-тың күрүне секретары Даллес-биле январь 5-те бүдүн чартык шак чугаалашкан.

Чугаалажылгага совет таладан ССРЭ-ниң АКШ-та элчини М. А. Меньшиков, америк таладан — күрүне секретарының Европа херектериниң талазы-биле дузалакчызы Л. Мерчант, күрүне департаментизиниң Чөөн Европа херектериниң талазы-биле эргелелиниң удуртукчузу Э. Фрирс болгаш АКШ-тың ССРЭ-де элчини Л. Томпсон олурушкан.

А. И. Микоянның Д. Даллес-биле ужурашканының соонда күрүне департаментизиниң парлалга айтырыгларының талазы-биле төлээлекчизи Уайт «бо дээрге баштайгы чугаалажылга» болган деп медеглээн. «Дээрги Микоянны январь 19-тун үезинде президент Эйзенхауэр база хүлээп алырын манап турар бис» деп ол чугаалаан.

Делегей бандалының дончулалы

ӨӨРҮШКҮ ЧОК ПЕРСПЕКТИВАЛАР

Француз улус чаа чылче бүзүрел чок болгаш бодунуң келир үези дээш дүвүрээзиниг бодал-биле кирген. Де Голльдуң чазааның декабрь төнчүзүнде хүлээп алган саң-экономиктиг хемчеглери Францияның ажылчы чоннарынга амыдыралдың материалдыг байдалының улам ыңай баксыраашкынын таварыштырып, оларга немей үүрени болгаш чедиңмес чорукту бээрин аазап турар. Франс Пресс агентилелиниң демдеглеп турарын ёзугаар алырга, ам бүгү Франция франк акшаның девальвациязынга болгаш күрүнениң чаа бюджединге чазактың шиитпири чүү болурун «карандажын холунда тудуп алган» санап турар.

Эрткен чыл Францияга саң болгаш экономика талазы-биле улуг бергелерлиг болган, үлетпүрнүң чамдык адырларынга бүдүрүүшкүн дыка кызырылган, ажыл чокталыышкыны болгаш амыдыралдың өртек үнези өскен. Француз парлалганың саң-медээлерин ёзугаар алырга чоннуң садып алыкчы аргазы чыл дургузунда 10 хуу кызырылган. Миллион ажыг ажылчыннарның ажыл төлевирин хамаарыштыр кызырбышаан, недельде долу ажылдавас чорукче оларны шилчиткен, а хөй-хөй муң ажылчы чоннар ажылын шуут чидиргеннер.

Француз чазактың төлээлекчилери саң талазы-биле чаа хемчеглер чуртта байдалды «кадыкшыдар» ужурлуг чүве деп медеглеп турарлар. Шынында ол хемчеглер ажылчы чоннарның байдалын баксырадырынга чедирип турар. Чазактың саң болгаш экономика политиказынга удурланыышкынның чалгыы ам Францияда өзүп турары ынчангаш таварылга эвес.

1959 чылда Францияның күрүне бюджеди шериг сорулгаларынга дээзвилелдерниң өзүүшкүннери-биле тодаргайлаттынып турар. Ол чорук Алжирде дайын-биле болгаш Францияның соңгу-атлантика блогунга киржилгезиниң уламындан Францияның хүлээлгелери-биле болдунуп турар. Эрткен чылдыынга деңнээрге шериг чарыгдалдары 234 миллиард франк акша көвүдээн болгаш ам бюджеттиң бүгү дээзвилелдериниң дөрттүң бир кезээ болуп турар. Чарыгдаар кезээ орулгалыг кезээнден 547,7 миллиард франк акша ажып турар бюджетти «балансылаштырар» дээш чазак болза чаа үндүрүглерни 300 ажыг миллиард франк акшага немей чоруткан, социал хереглелдерге дээзвилеллерни дыка кызырган, хөй-хөй бараанна-рга өртектерни таарыштыр тургузарынга ажыглаттынып турган акша дузаламчыларын күш чок болдурган болгаш француз үндүрүг төлекчилеринге каражалыг өске-даа чамдык хемчеглерни чорудуп турар. «Боттарының күш-ажылы-биле чурттап турар кижилерге бюджет кажан-даа мындыг удурланыштыр угланган туруп көрбээн» деп «Либерасьон» солун онзалап демдеглээн.

Францияның саң болгаш экономика министри Пинэ чаа чылдың бүдүүзүнде парлалга конференциязынга чүве чугаалап турган, чемнениилге продуктуларынга, хөмүр дашка, бензинге, бажың иштиниң эт-херекселинге өртектерни бедидер, бажың хөлезиниң болгаш оон-даа өскелерни көвүдедир чергелиг чүүлдерни планнап турар чүве деп, чонга чаа чылдың «белээ» кылдыр мындыг чүүлдерни аазаан. Келир үеде янзы-бүрү чазгай чүүлдерни аазавышаан, курлактарын улам-на чыыра шарыттынарынче французтарны ол кыйгырган. Ынчалза-даа ажылчы чоннар ол аазаашкыннарга кандыг-даа идегел салбайн турар. Парлалганың баштайгы саналгаларын ёзугаар алырга, чазактың саң хемчеглериниң, ооң иштинде франк акшаның девальвациязының түңнелинде чоннуң орулгаларының ниити кудулаашкыны 800 миллиард франк ажа бээр. Биргээр чугаалаарга, эрткен чылдыынга деңнээрге, француз кижи бүрүзү назы-харындан хамаарылга чокка чыл дургузунда 18 муң ажыг франк акшазын чидирер дээни ол тур. Франкты девальвастаар дугайында чазактың шиитпири улуг капиталистерге ажыкты хандырып бээр болгаш хоорайларның база суурларның чонунга аар өртек-үнелиг болур. Девальвация өртектерни ниитизи-биле 5 хуу бедидер болгаш чоннуң дыка хөй кезектерин хоозуралга чедирер. Ындыг янзылыг хемчеглерни дөрткү республиканың үезинде парламентиге чугаалажып турган болза, идегел албайн баргаш чазак буурап дүжер турган ийик деп, француз солуннар барымдаалыг санап турар. Ынчаарга ам чүвениң ужуру чүл дээрге, онза калбак эргелерни бодунга ап алган амгы чазак парламентини оюп эрткеш, бодунуң шиитпирлерин улуска теңеп турары болур.

Францияның чагырыкчы бөлүктериниң бодалы-биле алырга, франктың тускай үнезиниң 17,33 хуу кудулаашкыны (америк доллар ам 420 франк эвес, харын 493,7 франк өртектиг болур), акша реформазы болгаш франк акшага хамаарыштыр өске-даа хемчеглер франкка бүзүрелди быжыглаарынга чедирип, француз бараанарны дашкаар үндүрериңге идиг бээр ааңныг болуп турар. Ынчалзажок ол бүгү чүгле француз чазактан хамаарышпас. Чүвениң ужуру чүл дээрге, чазактың ам боттандырып турар хемчеглериниң НАТО-нуң киржикчилери болуп турар Барыын Европаның алды чурттарының «ниити рыногу» дугайында керээзиниң бо чылдың январь 1-ден эгелээш күштүг болуп киргени-биле болгаш Барыын Европада «садыг дайынының» күштелип турары-биле холбаалыг болуп турарында болур.

Бараанныарны элээн хостуг сөөртүп кийирер болгаш сөөртүп үндүрер чорукту Францияга хандырып бээрин күзээш, де Голльдуң чазаа даштыкыга бүдүрген бараанарны чуртче сөөртүп кийирерин кызыгаарлаар чорукту дыка кошкаткан. Ынчангаш ол бүгү Францияның хөй санныг оонак бүдүрүлгелерин хоозураашкынның мурнунга тургускан.

Мынчангаш, француз чазактың чорудуп турары саң болгаш экономика хемчеглери чурттуң экономиктиг амыдыралын кадыкшыдарынга идиг бээри чегей-ле боор. Ол хемчеглер француз чазактың политиказының уржуктарынга таваржып турар ажылчы чоннарның амыдыралының деңнелин улам-на кудуладырынга чедирип турар.

ГРЕЦИЯДА РЕАКЦИЯНЫҢ ШАВАР-ХАЛДААШКЫНЫ

1958 чылдың майда парламент соңгулдаларының соонда чөөн үзелдиг чаңгыс аай демократтыг партияны (ЧДП-ны) Грецияда истеп-сүрүп эгелээн кампания сөөлгү үеде чурттуң бүгү депшилгелиг күштеринче калбак халдаашкын бүдүштүг болу берген. Чүгле ЧДП-ның кежигүннерин болгаш талалакчыларын эвес, харын профэвилелдериниң, аныяктар организацияларының төлээлекчилерин, культураның ажылдакчыларын—грек чазактың амгы политиктиг угланыышкынынга удур үнүн көдүрүп турар бүгү-ле кижилерни тудуп хоругдаашкынга болгаш истелгеге таварыштырып турар. Грек чазак болза, чуртту АКШ-тан болгаш соңгу-атлантика блогундан ындынчыг хамаарылгага чедирип, грек улустуң экономиктиг байдалын үргүлчү баксыраашкынга таварыштырып келген.

Чуртта демократтыг шимчээшкин боттуг улуг күш болуп турарын парламент соңгулдалары тодаргай көргүскен. Шериг блоктарынга Грецияның киржилгезинге удур, тайбың болгаш улустар аразынга кады ажылдажылга дээш демисежип турар чөөн үзелдиг чаңгыс аай демократтыг партия грек чоннуң калбак кезектериниң бүзүрелин болгаш деткимчезин чедип алган. Реакцияның удур хөделишкиннери, чагырыкчы бөлүктерниң чорудуп турары коргуушкуннуң болгаш истеп-сүрүүшкүннүң политиказы турзажок, ЧДП парламентиге 300 олуттардан 79 олуттарны алган. соңгулдаларга киришкен беш партияларның аразынга ийиги черге болу берген. Чурттуң улуг-улуг хоорайларынга ол партия соңгукчуларның бүгү бадылаашкыннарының 39,5-тен 51 чедир хуузун алган. ЧДП-ның чедиишкиннеринге дүвүрээн грек эрге-чагыргалар аңаа удур дерзиилээшкинниң үрдүнчек кампаниязын эгелей берген. Кыска үениң дургузунда олар ол партияның 200 чыгам кежигүннерин, өске-даа депшилгелиг ажылдакчыларны, ооң иштинде боттарының депшилгелиг үзелдери-биле сурагжаан чамдык муниципаль болгаш община чөвүлекчилерин кара бажыннарже кийр октагылаан. Либеральдыг партияның кеску ажылдакчызы Тумбас парламентиге кандыг-даа барымдаа чокка: «бөгүн чазак бөлүктери ЧДП-ни истеп-сүрүп турар, а даарта олардан өскээр бодаар кижи бүрүзүн истеп-сүрер» деп медеглээн.

Чаңгыс аай демократтыг партияның удуртукчуларының бирээзин, «Авги» солуннуң кол редактору Манолис Глезосту тудуп хоругдаан чорук грек болгаш делегейниң хөй-ниитизиниң аажок улуг килеңнээшкинин хайныктырган. Грек эрге-чагыргалар ону «шпионнап» турган деп мелегей ёзу-биле буруудаткан болгаш Метакастың фашистиг диктатуразының үезинде-ле хүлээп алдынган хоойлуга үндезилээш, ону шериг трибуналының судунга дамчыдып бээрин бодап турар.

Национал маадыр, фашизмге удур, хосталганың болгаш демократияның хереэ дээш коргуш чок демиселчи болганындан Глезос Грецияда болгаш оортан дашкаар-даа черлерде сураглыг. Ону дорзан хостаарын ынчангаш чүгле гректер эвес, харын бүгү депшилгелиг кижи төрелгетен негеп турар.

Удурланыышкынның төнчү чок хөй чагаалары болгаш телеграммалары бүгү делегейден бо хүннерде грек чазактың болгаш парламентиниң адынга кирип турар. Грецияның чонунуң хосталгага болгаш демократияга хамаарышкан дүрүм ёзугаар эргелерин херекке албайн турар грек эрге-чагыргаларның үүлгедиглерин эң-не янзы-бүрү ниитилел байдалдыг болгаш политиктиг үзелдиг кижилер чүдек-бужар кылдыр каргап турар. Национал маадыр Глезосту тудуп хоругдаан чорукту грек хөй-ниити кара туразында каржы аажылаашкын болгаш улустуң национал сагыш-сеткилин дорамчылааны кылдыр көрүп турар. «Глезосту «шпионнаан» деп буруудаткан чорук кандыг-даа шүгүмчүлелге шыдашпас. Ол чорукка чер-делегейде ак-сеткилдиг чаңгыс-даа кижи бүзүревес» деп Афиныың районнарының бирээзиниң чурттакчылары бижээн.

Грек демократтарга удур реакцияның өнчүк чөңгээлиг үүлгедиглериниң алыс утказы тодаргай. Демократияның дайзыннары болза патриоттарны кара туразында аажылап турган, улусту коргударын, чазактың амгы политиказы-биле эптежиринче ону албадаарын күзеп турар. Реакция ол чоруу-биле Грецияның барыын талакы эвилелчилеринге, бирги ээлчегде, АКШ-ка идиг берип турары чигзиниг чок. Чоокта чаа Францияның «Монд» солунунуң демдеглээнин ёзугаар алырга, барыын талакы күрүнелер Грецияның депшилгелиг күштериниң саылдарының өзүлдези-биле холбаштыр «дүвүрээзинин илергейлеп турар» болгаш ооң уламындан грек эрге-чагыргаларның үүлгедиглерин «чүүлдүгзүнүүшкүн-биле» көрүп турар.

АКШ-тың күрүне секретарының дузалакчызы Раунтри чоокта чаа Афиныга чораан. Даштыкы парлалганың дыңнадыгларын ёзугаар алырга, грек премьер-министр Караманлис-биле чугаалажылгаларынга Раунтри Грецияда антиамериканчы болгаш барыын чүкке удур хөөннерниң өзүлдезин дугайты «сагышсыралын» илергейлээн.

Грецияда дерзиилээшкиннерниң чалгыы өзүп турар. Ындыг туразжок, демократтыг шимчээшкин чүгле чавырылбаан эвес, харын күштелип турар. Америк күчүлелге удур, НАТО-нуң агрессчи блогунга Грецияның киржилгезинге удур, хосталга дээш, тайбың болгаш улустарның тайбың кожа-хелбээ турары дээш демиселди грек патриоттар маадырлыг үргүлчүлеп турар.

Д. БОЧАРОВ.

Эрткен недельде болган чүүлдер

ЧАА ЧЫЛДЫҢ ЁЛКАЗЫ

Профэвилелдериниң область чөвүлели өөреникчилерниң кышкы дыштанылгазын организастыг эрттирип турар. Чадаана, Шагаан-Арыг, Туран болгаш Кызыл хоорайда чаа чылдың ёлкаларын тургускулаан. Ёлкага келген өөреникчилерге 42 муң рубльдиң белээн тыпсыр.

Национал театрда тургускан ёлкага I—IV класстарның 2512 өөреникчилери киришкен. Театрның артизи эш Котовтуң Созкирейни ойнааны, уругларга белек берип, чечен чугааларны, тывызык чугаалай каптарын, ооң эптиг ээлдээ уругларга кончуг солун болган.

ЗАОЧНИКТЕРНИҢ КЫШКЫ ӨӨРЕДИЛГЕЗИ

Кызылдың башкы училищезиниң заочниктери кышкы өөредилгезин эгелээн. 70 башкы бүрүзү янзы-бүрү темаларга лекцияларны дыңнап турарлар. Доозуп үнүкчүлер күрүне экзаменнеринге белеткенип, дөрткү курсчулар төөгү, бойдус талазы-биле методика дужаарынга, үшкү курсчулар география, чаа төөгү дужаарынга белеткенмишаан, лекцияларда олуржуп турарлар.

ДААРАНЫКЧЫЛАРДА

Эр улус хеви даараар ательениң Астанинага удуртукан бригадазы тон, костюм белеткээр планын эрткен айда 130 хуу күүсеткеш, чаа чылдың баштайгы беш хүнүнде база оранчок ажыр күүсеткен.

С. Товариштай.

ХЕРЭЭЖЕННЕРНИҢ ДУЗАЛАМЧЫЗЫ

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунда херээженнер чөвүлелиниң даргазы эш Алдайга удуртукан 30 колхозчу херээженнер школаның столовайзын, 12 ээрзэл өөредилге класстарын болгаш интернатты чугайлап берген. Бо ажылга Дас-Баштыг, Хек-Бора, Бичеек олар эки ажылдаан. Ие херээженнерниң идепкейи-биле школага 145 кубометр оттулар ыяш белеткеттинген.

Х. Кара-оол.

ЧАА ЧЫЛДА КОНЦЕРТ

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» колхозунуң клувунга чаа чылды утказан кадээ интеллигенцияның база колхозчу ажыл-ишчилерниң каттышкан хуралы болган, хуралдың киржикчилеринге № 1 сүт-бараан фермазының бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүнүң көргүскен концертти солун болган. Аңаа Седипей, Деспижек, Кара-ныс болгаш өске-даа колхозчуларның күүсеткен номерлерин көрүкчүлер дыка сонуургааннар.

Б. Багыт-оол.

Редакцияга чагаалар

Кичээнгейни күштелдирер

Тожунуң Сыстыг-Хемде ыяш үлетпүр ажыл-агыйы чериниң дирекциязы (эш Быков) ажылчыннарга чурттаалга бажыңнарын тудар азы эрги бажыңнарның кол септелгезин кылдырар дугайында сагыш салбайн келген.

Ооң түңнелинде чамдык ажылчыннарның бажың дугайында айтырыглары шиитпирлеттинмээн. Чижээ, ажылчын эш Лакпаның бажыңының кол септелгезин кылдырар азы аңаа өске бажың бээр дугайында айтырыг амга чедир соңгаарлап келген. Чурттаалга бажыңнарын тударынче чаа чылда кичээнгейни күштелдирери дирекция черинден негеттинип турар.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Ийи ай четпээн

Сүт-Хөл районнуң «Алдан-Маадыр» колхозунуң төвүнге чунар бажың ажыдарын кежигүннер хөй удаа негеп келгениниң түңнелинде бо чылдың июньда ол боттанып, чунар бажыңны ажыткан. Ажыттынган соонда ол үр болбаан, ийи ай чедир ажылдавайн хагдынган.

Амгы үеде ол чунар бажың болур хөлүн өскүнген, соңгалары ойбак, эжии ажык, ишти-дашты боктаган.

М. ТАНГЫТ.

Тудуг ыяжын дүрген белеткээр

1959 чылдың тудуунга херелээр ыяш материалдарының белеткели Тес-Хем районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде оожум чоруп турар. Тудуг ыяжын белеткээри-биле 15—15 кижи составтыг 2 звенону тургускан, ол херек кырында бир звенода 10, а өскезинде чүгле 5 кижи арткан. Ол звенонуң удуртукчузу эш Арбак ыяш белеткээр участокка мынчага чедир доктаамал ажылдап көрбээн.

Тудуг ыяжы белеткээр ажылының үчедун тургуспайн келген, ооң түңнелинде кымның канчаар ажылдааны эки билдинмес. Тайгага тудуг ыяжын кезип белеткээри — ажылдың чүгле эгези. Ындыг турбуже, тудуг шөлдеринче белеткеттинген ыяш материалдарны сөөртүп чедирери дыка саадап турар.

Чаа чылдың тудуунга херелээр ыяш материалдарны белеткээр ажылды дүргеделири эргежок чугула.

С. СЫРАТ-ООЛ.

Четпестерни чайладыр

Хову-Аксы комбинадының тайгада ыяш белеткээр участогунуң ажылында чамдык четпестер бар. Участоктуң ажылчыннарынга солуннар келбейн турар болгаш аңаа кино үнместээнден бээр үр апарган.

Ооң-биле чергелештир участоктуң ыяш кезер черинден чолаачылар боттарының хуузунда ажыглаары-биле эки шынарлыг тудуг ыяжын оорлап кезип ап, кескен ыяштарның будуктарын чыгбайн турарлар. 1958 чылдың ноябрь 26-да Кызыл АТК-зының № 57—16, 57—14 машиналары-биле кады ийи машина келгеш, дөрт машина иштиг ыяшты аппарганнар.

Участоктуң начальниги эш Кишкө бүдүрүлге чериниң ыяжын оорлаар чорук-биле демисежир байтык, харын бодунуң таныш, көрүштеринге тудуг ыяжы кезерин чөпшээреп берип турар.

Т. АРАГАЧЫ.

Пассажирлерниң негелдези

Кызыл-Мажалык болгаш Тээли аразынга пассажирлерни аргыштырар доктаамал автобусту тускайлап тургузар дугайында пассажирлерниң негелдезин Кызыл-Мажалык АТК-зы амга чедир күүсетпээн.

Пассажирлерниң негелдезин соңгаарладыышкын чокка хандырарының үези ам келген. Ол ышкаш Кызылдан Бай-Тайга чедир пассажирлер аргыштырар автобустарны доктаамал ажылдадыр дугайында айтырыгны областың автотрест эргелели шиитпирлээр болза чогуур.

С. ИРГИТ,
Х. ЭРЕС-ООЛ.

Саадап турар

Бай-Тайга районнуң «Малчын» колхозунуң Мөген-Бүренде шээр мал фермазының малчыннары чагыткан солун-сеткүүлүн чогуур үезинде албайн турарлар. Оларга почта айда ийи чаңгыс катап, кончуг саадап чедип турарындан, малчыннар иштики, даштыкы байдалдар-биле озалдаашкынныг таныжып келген.

Колхозта партия организациязы, Карты көдээ Совет почта чедирилгезин экижидер хемчеглер албайн турар.

И. УСПУН-ДОРЖУ.

редактор Н. С. ШОЙГУ.

ЧАРЛАЛ

Эът-сүт болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң системазынга хамааржыр аъш-чем бүдүрүлгелери тударының дирекция черин болгаш Кызылда мал болгаш сүт белеткелиниң районнар аразының конторазын дүжүрерин эргелел чери албан, организация болгаш бүдүрүлге черлеринге, колхозтарга болгаш совхозтарга база хамаатыларга дыңнадып тур. Бо организацияларга хамаарышкан негелде, хомудалдарны 1959 чылдың январь 25-ке чедир хүлээп алыр.

Эргелел чери.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң 3 — 88, харысалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал килдизиниң 4 — 98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3 — 68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3 — 65.

ТС—00608. Культура эргелелиниң типографиязы.